

HELSINGIN YLIOPISTO

Miten nuorten seksuaalikäyttäytyminen on yhteydessä rikollisuuteen?

Saana Rikkilä
Pro gradu -tutkielma
Kriminologia
Valtiotieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
helmikuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Sosiaalitieteiden maisteriohjelma

Opintosuunta: Kriminologia

Tekijä: Saana Rikkilä

Työn nimi: Miten nuorten seksuaalikäyttäytyminen on yhteydessä rikollisuuteen?

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: 2/2021

Sivumäärä: 64, 1 liitesivu

Avainsanat: kriminologia, nuorisorikollisuus, seksuaalikäyttäytyminen, riskikäyttäytyminen, itsekontrolliteoria

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Tutkielmassa selvitetään, miten nuorten seksuaalikäyttäytyminen on yhteydessä rikollisuuteen. Tarkoituksena on saada tietoa nuorten seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteydestä sekä tarkastella, miten muiden muuttujien huomioiminen vaikuttaa tähän yhteyteen. Tutkielman tavoitteena on lisätä tietoa tekijöistä, jotka voivat vaikuttaa nuorten rikollisuuden taustalla.

Tutkimuksessa tarkasteltiin vuoden 2015 Kouluterveyskyselyn vastausten perusteella kahden eri seksuaalikäyttäytymisen muodon yhteyttä rikollisuuteen, kun muita muuttujia oli vakioitu. Seksuaalikäyttäytymistä kuvaavat muuttujat olivat yhdynnässä oleminen ja ehkäisyn puuttuminen viimeisimmässä yhdynnässä. Rikollisuus-muuttuja koostettiin aineistosta kolmesta eri rikostyyppistä, jotka kuvasivat omaisuus- ja väkivaltarikollisuutta. Tutkielmassa tarkasteltiin peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksia. Lisäksi tutkittiin sukupuolten eroja riski- ja seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyksien osalta. Analyysi toteutettiin kvantitatiivisesti ristiintaulukoinnin ja logististen regressioanalyysien avulla.

Tutkielman teorialähtökohtana toimi pääasiallisesti Michael R. Gottfredsonin ja Travis Hirschin kehittämä itsekontrolliteoria, jonka mukaan matala

itsekontrolli selittää suurelta osin ihmisen rikoskäyttäytymistä. Teorian mukana itsekontrolli näyttäytyy myös muussa käyttäytymisessä, kuten riskikäyttäytymisen eri muotoina. Seksuaalikäyttäytymistä tarkasteltiin tutkielman analyysiosassa yhtenä riskikäyttäytymisen muotona, mutta erillään muusta riskikäyttäytymisestä, joita olivat esimerkiksi tupakointi ja rahapelien pelaaminen.

Seksuaalikäyttäytymisellä todettiin olevan yhteys rikollisuuteen niin ristiintaulukointien kuin logististen regressioanalyysienkin perusteella. Tuloksissa havaittiin molempien seksuaalikäyttäytymisen muotojen kohottavan rikollisuuden riskiä, mutta seksuaalikäyttäytymisen yhteys rikollisuuteen heikkeni merkittävästi, kun muita muuttujia otettiin huomioon. Muu riskikäyttäytyminen vaikuttaa siis selittävän suurelta osin seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyttä, mutta ei täysin poista sitä. Sukupuolten välisen analyysin perusteella kävi ilmi, että poikien ja tyttöjen välillä on eroja seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteydessä.

Sisällys

1 JOHDANTO	1
2 TEORIA, AIEMPI TUTKIMUS JA TUTKIMUSKYSYMYS.....	4
2.1 Itsekontrolliteoria.....	4
2.2 Kirjallisuuskatsauksen menetelmä.....	8
2.3 Aiempi tutkimus	8
2.3.1 Riskikäyttäytyminen.....	8
2.3.2 Rikoskäyttäytyminen.....	9
2.3.3 Seksuaalikäyttäytyminen	11
2.4 Tutkielman tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	13
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	15
3.1 Aineisto.....	15
3.1.1 Selitettävät muuttujat	16
3.1.2 Selittävät muuttujat	18
3.2 Tilastollinen analyysi	24
3.3 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	27
3.3.1 Reliabiliteetti	27
3.3.2 Validiteetti	28
3.4 Tutkimuseettiset näkökohdat.....	29
4 ANALYYSI.....	31
4.1 Muuttujat ja ristiintaulukoinnit	31
4.2 Yhdyntäkokemuksen yhteys rikollisuuteen.....	36
4.3 Ehkäisyn käyttämättömyyden yhteys rikollisuuteen.....	39
4.4 Analyysi sukupuolten eroista	42
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	45

5.1 Päätulokset	45
5.2 Pohdinta	47
5.2.1 Seksuaalikäyttäytyminen, taustamuuttajat ja riskikäyttäytyminen.....	47
5.2.2 Itsekontrolliteoria.....	50
5.2.3 Yhteiskunnallinen kehys	51
5.3 Tutkimuksen rajoitukset	53
5.4 Jatkotutkimus	55
5.5 Yhteenveto	56
LÄHTEET	58
LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Nuoruus on suurten emotionaalisten, fyysisten ja psykologisten muutosten aikaa, jolloin ihmisten tiedetään olevan taipuvaisempia riskikäyttäytymiseen (DiClemente ym., 2009, s. 1; Plant & Plant, 1992) sekä rikosalttiimpia verrattuna muihin elämänvaiheisiin (esim. Gottfredson & Hirschi, 1995, s. 31; Kivivuori ym., 2018, s. 114). Rikoskäyttäytyminen lisääntyy varhaisteini-iässä, on korkeimmillaan myöhäisteini-iässä ja varhaisessa aikuisuudessa, jonka jälkeen se lähtee laskuun (ks. esim. Gottfredson & Hirschi, 1995, s. 31; Healey, 2013; Kivivuori ym., 2018, s. 114). Tutkielmani selvittää, miten nuorten riskikäyttäytymiseksi luettava seksuaalikäyttäytyminen on yhteydessä rikollisuuteen. Nuoruudessa alkava riski- tai rikoskäyttäytyminen voi jatkua myös aikuisuudessa (Rivara ym., 2009, s. 27; Sales & Irwin, 2009, s. 33), mikä tekee nuorisorikollisuuden tutkimisesta tärkeää rikollisuuden ymmärtämiseksi ja sen ehkäisemiseksi.

Rikollisuuden tutkimiseen liittyy usein intressi yhteiskunnan turvallisuuden parantamisesta. Myös kriminologiassa riskejä tutkimalla pyritään ymmärtämään, ennustamaan ja sitä kautta mahdollisesti hallitsemaan nuorten käyttäytymistä (Case & Haines, 2009, s. 3). Rikosten ehkäisyä voidaan tarkastella yhteiskunnallisesti eri näkökulmista. Welsh ja Farrington (2012, s. 128) ovat jaotelleet rikosten ehkäisyn kolmeen eri strategiaan, joista ensimmäisessä pyritään ehkäisemään rikollisen potentiaalin tai taipumusten kehittymistä. Toisessa ehkäistään tilanteita, joissa rikoksia voisi tapahtua sekä rajataan mahdollisuuksia lakien rikkomiseen. Kolmannessa pyritään vaikuttamaan rikollisuuteen yhteisön tasolla, parantamalla esimerkiksi sosiaalisia oloja. Jotta mahdollisia ehkäiseviä toimia voidaan soveltaa, on kuitenkin tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat rikolliseen käyttäytymiseen.

Nuorten seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden suhdetta ei ole tutkittu Suomessa. Sen sijaan nuorten seksuaalikäyttäytymistä on tutkittu muun muassa nuorisotutkimuksen kentällä (esim. Puusniekka ym., 2012) ja seksuaalikäyttäytymistä sekä siihen kohdistuvia asenteita terveystieteissä (Pakarinen ym., 2014; Nikula, 2009; Papp ym., 2000). Kyselyissä seksuaalisuuteen liittyvissä osioissa nuorilta kysytään usein myös uhrikokemuksista (Nuorisorikollisuuskysely 2020; Kouluterveyskysely 2017, 2019).

Kansainvälisesti nuorten seksuaalikäyttäytymisen yhteyttä rikoskäyttäytymiseen on tutkittu laajemmin (esim. Armour & Haynie, 2006; Harden & Mendle, 2010), mutta nuorten seksuaalikäyttäytymistä tarkastellaan usein keskittyen esimerkiksi psykologian (esim. Elkington ym., 2013; Krantz ym., 2018) tai terveystieteiden (esim. Lefkowitz & Vasilenko, 2014) näkökulmiin. Seksuaalikäyttäytymistä on tarkasteltu myös nuorten riskikäyttäytymisen yhteydessä (esim. Rivara ym., 2009; Van Ouytsel ym., 2018).

Tutkielmani keskittyy tarkastelemaan seksuaalikäyttäytymisen yhteyttä rikollisuuteen eri muuttujien avulla. Aineistona toimii vuoden 2015 Kouluterveyskysely, sillä sen jälkeen rikkeistä ja rikoksista ei ole Kouluterveyskyselyssä kerätty nuorilta vastauksia. Kouluterveyskysely on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kysely, joka kerätään suomalaisilta nuorilta kahden vuoden välein. Se kerryttää seurantatietoja hyvinvointiin, terveyteen, osallisuuteen ja muihin nuorten elämää koskeviin asioihin liittyen. Vuoden 2015 Kouluterveyskyselyyn vastasi 120 400 henkilöä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.) Tutkimuksessani analysoin vain 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksia, sillä niissä on mukana koko ikäkohortti, toisin kuin vanhempien opiskelijoiden vastauksissa.

Tutkielmani pääasiallisena teorianäkökulmana toimii itsekontrolliteoria. Michael R. Gottfredson ja Travis Hirschi esittelivät itsekontrolliteorian ensimmäisen kerran vuonna 1990 teoksessaan *A General Theory of Crime*, ja teoria on sittemmin muodostunut yhdeksi keskeisistä rikoskäyttäytymisen selittäjistä (Kivivuori ym., 2018, s. 145, 147). Kontrolliteoriaa on käytetty sosiologisessa tutkimuksessa pitkään ja sen keskeinen ajatus on, että ihmistä kontrolloi käyttäytymisen odotettu seuraus (ks. Gottfredson & Hirschi, 1995, s. 30). Ne, jotka eivät ole kiinnostuneita muiden reaktioista, hyödynnevät todennäköisemmin sellaisia tilaisuuksia, jotka eivät ole sosiaalisesti hyväksytyjä (emt., s. 31). Itsekontrolliteorian mukaan alhainen itsekontrolli taas viittaa taipumukseen reagoida yllykkeeseen nopeasti ja rikollinen toiminta voi näin vaikuttaa houkuttelevalta sen tarjoaman välittömän tyydytyksen vuoksi (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 89; Kivivuori ym., 2018, s. 147).

Tutkimuskysymykseni on, onko nuorten seksuaalikäyttäytymisellä yhteyttä rikollisuuteen sekä selittyykö tämä yhteys muilla riskikäyttäytymisen muodoilla. Hypoteesini

on, että aineistossa havaitaan positiivinen yhteys nuorten seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisen käyttäytymisen kanssa, sillä sen lisäksi, että nuorten rikoskäyttäytyminen yleistyy teini-iässä, aiemmassa tutkimuksessa riskikäyttäytymisen – jonka osaksi vastuuton seksuaalikäyttäytyminen voidaan lukea – on todettu olevan yleisempää nuorilla kuin aikuisilla (Gottfredson & Hirschi, 1995, s. 31; Healey, 2013, s. 7; Kivivuori ym., 2018, s. 114; Marshall & Enzmann, 2012, s. 286; Plant & Plant, 1992). Lisäksi sekä nuorten seksuaalista aktiivisuutta että rikollisuutta on mahdollista selittää itsekontrolliteorian kautta, koska teorian mukaan molemmat voivat ilmentää matalaa itsekontrollia.

Käytän aineistoni kuvailuun ja analysointiin ristiintaulukointia sekä logistista regressioanalyysia. Regressioanalyysia käytetään kriminologisessa tutkimuksessa usein, sillä kriminologinen tutkimus pyrkii tarkastelemaan rikollisuuden korrelaatioita ja syytekijöitä, ja regressioanalyysin avulla on mahdollista poistaa ”sekoittavien” muuttujien vaikutusta (Kivivuori ym., 2018, s. 93). Tutkielman tavoitteena on tarkastella logistisen regressioanalyysin avulla, löytyykö aineistostani seksuaalikäyttäytymisen sekä rikollisuuden välillä yhteyttä sellaisenaan ja silloin, kun taustamuuttujia sekä erilaisia riskikäyttäytymisen muotoja on vakioitu. Tutkielman tarkoituksena on kuvailla näiden ilmiöiden välisiä yhteyksiä Kouluterveyskyselyn aineiston ja logististen regressioanalyysien avulla. Näin lisätään ymmärrystä nuorten rikollisuuteen vaikuttavista tekijöistä.

2 TEORIA, AIEMPI TUTKIMUS JA TUTKIMUSKYSYMYS

Tutkielmani teoriataustana toimii itsekontrolliteoria (engl. self-control theory), joka tunnetaan myös yleisenä rikollisuusteorian (engl. general theory of crime) (Gottfredson ja Hirschi, 1990). Alaluvussa 2.1 avaan itsekontrolliteorian käyttöä rikollisuuden ja etenkin nuorisorikollisuuden selittäjänä ja alaluvussa 2.2 esittelen lyhyesti kirjallisuuskatsauksen menetelmän. Alaluku 2.3 sisältää tutkimusnäkökulmia niin nuorten rikos-, riski- kuin seksuaalikäyttäytymisestäkin ja alaluku 2.4 tutkielmani tutkimuskysymyksen ja hypoteesin.

2.1 Itsekontrolliteoria

Itsekontrolliteorian ovat kehittäneet Michael R. Gottfredson ja Travis Hirschi vuonna 1990, minkä jälkeen siitä on tullut yksi keskeisimmistä rikoskäyttäytymistä selittävästä teorioista (Kivivuori ym., 2018, s. 145, 147). Itsekontrolliteoria pyrkii selittämään rikollisuuden luonnetta ja tunnuspiirteitä (Gottfredson & Hirschi, 1990; Ellwanger, 2006, s. 50; Kivivuori ym., 2018, s. 147). Teorian mukaan rikoksille on ominaista tarjota tekijälleen välitöntä tyydytystä, kuten jännitystä tai rahaa. Ihmiset, jotka tekevät rikoksia, toteuttavat usein myös muita toimia, joilla tavoitellaan samankaltaisesti välitöntä tyydytystä tai mielihyvää. Tällaisia tapoja voivat olla esimerkiksi tupakointi, päihteidenkäyttö, ylinopeutta ajaminen, uhkapelaaminen ja vastuuton seksuaalikäyttäytyminen. (Gottfredson & Hirschi, 1990; Junger-Tas, 2012, s. 186; Kivivuori ym., 2018, s. 147; Lilly ym., 2011, s. 122.) Varomaton seksuaalikäyttäytyminen voi näkyä konkreettisesti ehkäisyn puutteena ja näin ollen ei-toivottuina raskauksina ja sukupuolitauteina. Vastaavasti ihmisillä, joilla on korkea itsekontrolli, on merkittävästi pienempi todennäköisyys syyllistyä rikoksiin (Akers & Sellers, 2009, s. 135; Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 89).

Gottfredson ja Hirschi ovat itsekontrolliteoriaa käsittelevässä teoksessaan esitelleet kuusi piirrettä, jotka kuvaavat rikoksia. Rikokset tarjoavat ensinnäkin välittömän halujen tyydytyksen. Toiseksi rikolliset teot tarjoavat helpon tyydytyksen kuten välittömän koston tai taloudellisen hyödyn ilman työntekoa – ikään kuin pikavoiton. Kolmanneksi rikoksiin liittyy jännitystä ja riskiä. Neljänneksi rikollisuus vaatii vain vähän suunnitelmallisuutta tai taitoa ja se tarjoaa näin ollen vain vähän pitkän tähtäimen

hyötyä. Viidenneksi rikoksista seuraa usein epämukavuutta tai haittaa uhrille. Viimeisenä kohtana kirjoittajat mainitsevat rikoksilla saadun hyödyn olevan nautinnon sijaan väliaikainen helpotus. (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 89.) Tiivistettynä rikokset tarjoavat tekijälleen välittömän ja suoran, mutta lyhytaikaisen tyydytyksen sekä jännitystä, mutta eivät vaadi juuri suunnittelua tai taitoa. Lisäksi muiden epämukavuus tai teosta aiheutunut haitta on rikoksen tekijälle toissijaista hänen omiin haluihinsa verrattuna.

Rikoksille tyypillisten piirteiden kautta on mahdollista kuvata samalla ihmistyyppiä, joka täyttää niin sanotun matalan itsekontrollin kriteeristön. Matala itsekontrolli saa ihmisen muun muassa reagoimaan välittömästi ja orientoitumaan voimakkaasti hetkeen. Voimakas itsekontrolli taas saa ihmiset pohtimaan teon hyötyjä ja haittoja sekä seurauksia. (Ellwanger, 2006, s. 38; Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 89.) Henkilöt, joilla on matala itsekontrolli, reagoivat välittömästi ärsykkeisiin ja heillä on taipumusta toimia nopeasti, he eivät omaa sitkeyttä tai huolellisuutta, ovat elämishaluisia ja aktiivisia eivätkä arvosta kognitiivisia tai akateemisia taitoja tai tavoittele akateemista menestystä. Lisäksi he ovat itsekkäitä eivätkä välitä muiden tarpeista tai kärsimyksistä, sietävät huonosti turhautumista ja heillä on tapana ratkaista konfliktit fyysisesti. (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 90.)

Gottfredsonin ja Hirschin kuvaukset rikosten luonteesta tarjoavat myös pohjan kritiikille. Etenkin näkökulma, jonka mukaan rikollisuus vaatii vain vähän taitoa, on yksi helpoimmin kritisoitavista teorian oletuksista. Oletusta voidaan kyseenalaistaa ainakin tiettyjen rikosten kohdalla, jotka vaativat erikoistumista ja paikoin pitkälle kehittyntä ammattitaitoa, kuten tietyt talousrikosten ja nykyisen kyberrikollisuuden muodot. Kuitenkin itsekontrolliteorian mukaan rikosuraan saattaa liittyä erikoistumisjaksoja, mutta rikoskäyttäytyminen on sellaisenaan melko pysyvä piirre. Sekä Suomessa että ulkomailla tutkimukset ovat yhdistäneet heikon itsekontrollin myös erikoistumista vaativiin rikoksiin, kuten talousrikoksiin. (Kivivuori ym., 2018, s. 148, 151.)

Itsekontrolliteoria ennustaa siis matalan itsekontrollin omaavien rikoskäyttäytymisen ja normien rikkomisen laaja-alaiseksi sekä jatkuvaksi. Itsekontrolliteoria ennustaa myös rikoskäyttäytymisen kytkeytymisen matalaan itsekontrolliin yli ajan ja paikan, minkä vuoksi sitä onkin kutsuttu yleiseksi rikosteoriaksi. Tutkimusnäyttö on

osoittanut, että rikosurille voi mahtua monenlaisia rikoksia rikosuran aikana, mutta rikoskäyttäytyminen itsessään on suhteellisen pysyvää eivätkä tekijät tyypillisesti erikoistu ainoastaan tiettyihin tekolajeihin. (Junger-Tas ym., 2012, s. 339–342; Kivivuori ym., 2018, s. 121, 148; Marshall & Enzmann, 2012, s. 286.) Esimerkkinä on helppo ymmärtää, että harva alkaa aikuisena tekemään rikoksia ilman minkäänlaista historiaa aiemmasta rikoskäyttäytymisestä tai muusta poikkeavasta käyttäytymisestä.

Relevanteimmat rikollisuutta selittävät piirteet ovat ikä, kognitiiviset taidot ja itsekontrolli (Gottfredson & Hirschi, 1995, s. 32). Iän ja rikoskäyttäytymisen voimakas yhteys onkin yksi selvimmistä kriminologian tutkimuksessa tehdyistä havainnoista (Kivivuori ym., 2018, 114). Nuoret ovat impulsiivisempia ja miettivät tekojensa seurauksia vähemmän kuin aikuiset, ja rikollisuusasteen tiedetään nousevan varhaisteini-iässä, olevan korkeimmillaan myöhästeini-iässä ja varhaisessa aikuisuudessa, minkä jälkeen se lähtee laskuun (ks. esim. Gottfredson & Hirschi, 1995, s. 31; Healey, 2013; Kivivuori ym., 2018, s. 114; Marshall & Enzmann, 2012, s. 286). Itsekontrolliteoria ei pyri selittämään pelkästään nuorisirikollisuutta, sillä sen mukaan itsekontrolli kehittyy nuorena ja pysyy varsin muuttumattomana läpi ihmisen eliniän. Lapsista, joilla ilmenee käytösongelmia, kasvaa usein nuorisirikollisia ja lopulta aikuisia rikollisia. (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 91; 1995, s. 33; Lilly ym., 2011, s. 122.) Itsekontrollin on lisäksi nähty olevan yhteydessä esimerkiksi päihteidenkäyttöön (Kapungu ym., 2009, s. 184).

Itsekontrolliteorian mukaan matala itsekontrolli ei ole seurausta koulutuksesta tai sosialisatiosta, saati persoonallisuuden piirre. Se näyttää johtuvan pikemminkin harjoittelun puutteesta. (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 94–95.) Näin ollen matala itsekontrolli muodostuu negatiivisesti eli jättämällä harjoittelematta itsekontrollia kuin harjoittelemalla *matalaa* itsekontrollia. Psykologisen tutkimuksen tarkentamana matala itsekontrolli nähdään nykyään temperamenttipiirteenä (Kivivuori ym., 2018, s. 148). Sen on nähty johtuvan pikemminkin huolenpidon, ohjauksen ja kurin puutteesta kuin jostain opetetusta toimintatavasta, ja itsekontrolliteoria tekee näin ollen rikollisuuden syistä päinvastaisen oletuksen kuin paineteoria, sosiaalisen oppimisen teoria tai muut positivistiset teorit. Vanhempien vastuulla on seurata lapsen käyttäytymistä, tunnistaa poikkeava käytös sekä rangaista johdonmukaisesti ja suhteellisesti tällaisesta

käytöksestä. (Akers & Sellers, 2009, s. 135; Ellwanger, 2006, s. 39–40; Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 94–95; 2016, s. 408; Marshall & Enzmann, 2012, s. 278–288.)

Itsekontrollia on tutkittu myös käyttäytymisgenetiikan näkökulmasta. Esimerkiksi 30 000 kaksosta käsittävä meta-analyysi osoitti, että itsekontrollin vaihtelusta noin 60 % selittyy perinnöllisillä tekijöillä, eivätkä esimerkiksi ikä tai sukupuoli vaikuttaneet perinnöllisyyden osuuteen (Willems ym., 2019). Käyttäytymisgenetiikka tuo itsekontrollin tutkimukseen mielenkiintoisen näkökulman ja mahdollistaa käsitysten laajentumisen, sillä itsekontrollia on aiemmin pyritty selittämään voimakkaasti muun muassa kasvuympäristöllä, mikä on jossain määrin ristiriidassakin edellä mainittujen tulosten kanssa.

Itsekontrolliteoria on saanut osakseen kritiikkiä, mitä ei voine välttää teorian kehittäjien väittäessä teorian pyrkivän selittämään ”kaiken rikollisuuden kaikissa tilanteissa” (Akers & Sellers, 2009; s. 149; Goode, 2008, s. 20). Goode (emt.) on toimittamassaan teoksessa esitellyt tiivistetysti teoriaan kohdistunutta kritiikkiä liittyen muun muassa yleisen rikosteorian tittelin kyseenalaistamiseen sekä teorian puutteisiin sukupuolen roolin arvioinnissa ja valkokaulusrikollisuuden selittämisessä.

Siitä huolimatta, että itsekontrolliteorian kehittäjien mukaan itsekontrolli ei ole persoonallisuuden piirre, itsekontrollia on pyritty mittaamaan psykometrisesti. Itsekontrollia voidaan tutkia esimerkiksi mittaamalla henkilökohtaisten piirteiden esiintymistä ja voimakkuutta behavioraalisella, kognitiivisella tai molempia soveltavalla kysymyspatteristolla. Behavioraalinen tarkastelu käsittelee käyttäytymistä koskevaa tietoa, kun taas kognitiivisessa näkökulmassa keskitytään ihmisen asenteisiin ja persoonaan. Harold G. Grasmickin ja muiden 1990-luvulla kehittämä 24-osainen itsekontrolliasteikko on laajimmin käytetty mittari itsekontrollin tutkimiseen (Ellwanger, 2006, s. 44, Taulukko 2, 50; Junger-Tas ym., 2012, s. 339; Kivivuori ym., 2018, s. 150). Itsekontrollia on Suomessa mitattu esimerkiksi vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyssä asenneosion avulla, jossa nuoret vastasivat henkilökohtaisia ominaisuuksia koskeviin väitteisiin viisiportaisella asteikolla. Nuorisoriikollisuuskyselyssä käytetty mittari pohjaa Grasmickin asteikkoon. Kysymykset käsittelevät esimerkiksi riskinottoa, harkitsemista ennen toimimista, oman edun tavoittelua ja elämishakuisuutta. (Kivivuori ym., 2018, s. 149–150.)

2.2 Kirjallisuuskatsauksen menetelmä

Luvussa 2.3 esiteltävä kirjallisuuskatsaus on toteutettu keväällä 2020. Tutkielman tiedonhauissa on pyritty systemaattisuuteen. Kirjallisuuslähteiden haut on tehty Tampereen yliopiston Andor-hakupalvelun sekä Helsingin yliopiston Helka-palvelun kautta käyttäen hakusanoja *risk behavior*, *youth crime*, *youth sexual behavior*, *adolescent sexual delinquency* sekä suomeksi *nuorten seksuaalikäyttäytyminen*. Lisäksi lähteinäni toimivat keskeiset painetut teokset, kuten Gottfredsonin ja Hirschin *A General Theory of Crime* (1990) sekä Kivivuoren ja muiden *Kriminologia* (2018). Pyrin käyttämään mahdollisimman tuoreita lähteitä, ja lähteeni sijoituivatkin teoriaa lukuun ottamatta 2000- ja 2010-luvuille.

2.3 Aiempi tutkimus

Luvussa käsittelen aiempaa tutkimusta nuorten riski-, rikos- ja seksuaalikäyttäytymisestä. Kuten käy ilmi, käsitellään nuorten poikkeavaa käyttäytymistä tieteenalasta riippuen hyvinkin erilaisin painotuksin ja termein.

2.3.1 Riskikäyttäytyminen

Nuorten taipumus ongelma- ja riskikäyttäytymiseen on huomattu monilla tieteenaloilla ja sitä on tutkittu esimerkiksi kriminologian, terveystieteiden ja psykologian piirissä. Lähteestä ja näkökulmasta riippuen esiintyy vaihtelua siinä, puhutaanko ongelmakäyttäytymisestä, antisosiaalisesta käyttäytymisestä vai riskikäyttäytymisestä. Nuorten ongelmakäyttäytymistä on tarkasteltu kriminologiassa muun muassa perheen, koulun, ystävien ja naapuruston näkökulmista sekä kansainvälisen vertailun kautta (ks. esim. Junger-Tas ym., 2012).

Antisosiaalisuuden on nähty toimivan yläkäsitteenä, jonka alle voidaan sijoittaa esimerkiksi riskin ja nuorisorikollisuuden käsitteet. Antisosiaalisuudella voidaan myös viitata esimerkiksi psykologiassa patologiseen tilaan. Antisosiaalinen käyttäytyminen sekä ongelma- ja riskikäyttäytyminen voivat sisältää laitonta ja laillista toimintaa: esimerkiksi runsas rahapelaaminen voi olla riskikäyttäytymistä, vaikkei se aikuisten osalta laitonta olekaan. Käytän tutkielmassa terminä riskikäyttäytymistä, sillä

käsittelen rikollisuutta ja riskikäyttäytymistä erikseen ja näiden yhteyttä toisiinsa: molemmat voidaan kuitenkin lukea antisosiaalisiksi toiminnaksi. (Curtis, 2016, s. 1, 3.)

Nuorten riskikäyttäytymistä pidetään normatiivisena ja se liittyy murrosikäisten psykososiaaliseen kehitykseen. Riskikäyttäytyminen voi olla laitonta toimintaa, kuten huumeiden käyttö tai näpistely, tai laillista, kuten varomaton seksuaalikäyttäytyminen. WHO:n koululaistutkimuksen mukaan nuorten seksuaalikokemukset ja ehkäisystä huolehtimattomuus voidaan nähdä osana laajempaa riskikäyttäytymistä, johon laskeaan kuuluvaksi myös päihteidenkäyttö, tappeleminen ja kiusaaminen. Riskikäyttäytymiseen vaikuttavat myös luultavasti geneettiset tekijät ja ympäristötekijät. WHO:n koululaistutkimus tarkastelee 15-vuotiaita nuoria. (Inchley ym., 2020, s. 25.)

Nuorille on aikuisiin verrattuna hyväksyttävämpää tehdä ylilyöntejä, käyttäytyä itsekkäästi ja olla ajattelematta tekojensa seurauksia itselle tai muille. Riskikäyttäytyminen nähdään usein tekoina, joilla on epätoivottavia seurauksia, kuten päihteidenkäyttö, liikenneonnettomuudet tai varomaton seksuaalikäyttäytyminen, josta voi seurata sukupuolitauteja tai ei-toivottu raskaus. (DiClemente ym., 2009; Levesque, 2011, s. 2393.) Itsekontrolliteoria taas on liitetty riskikäyttäytymiseen esimerkiksi tarkastelemalla itsekontrollia ja nuorten liikenneonnettomuuksia sekä autoilurikkomuksia (Ellwanger, 2006).

Riskikäyttäytymisen syitä on etsitty esimerkiksi riskifaktoritutkimuksesta. Tärkeimpiä yksilötason riskifaktoreita ovat matala älykkyys, persoonallisuus ja impulsiivisuus ja perhefaktoreita taas esimerkiksi vanhempien antisosiaalinen käyttäytyminen ja heikko valvonta (Muncie, 2009, s. 26). Myös perinnöllinen riski liittyy perheen sisäisiin riskitekijöihin, toisin sanoen vanhemmilta peritty geneettinen tai käyttäytymisen kautta opittu taipumus antisosiaaliseen käyttäytymiseen, mikä on todettu esimerkiksi 51:stä kaksos- ja adoptiotutkimuksesta koostuvassa meta-analyysissä (Rhee & Waldman, 2002).

2.3.2 Rikoskäyttäytyminen

Tutkijoiden arvion mukaan voimakkaasti rikosalttiit yksilöt aloittavat rikosten tekemisen aiemmin, omaavat pidemmän rikosuran sekä lopettavat myöhemmin (Gottfredson & Hirschi, 2016, s. 415). Lisäksi rikollisuus kasaantuu voimakkaasti pienelle

väestönosalle. Nuoruudessa suuri osa ihmisistä syyllistyy tyypillisesti kuitenkin johonkin rikokseen, jolloin rikollisuutta ei varsinaisesti voida pitää poikkeavana käyttäytymisenä. (Kivivuori ym., 2018, s. 118, 120.) Kiinnostusta nuorten rikoskäyttäytymiseen lisää rikollisuuden voimakas esiintyminen erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa suhteutettuna muihin ikäryhmiin sekä se, että nuorisoriikollisuuden kautta halutaan luultavasti päästä käsiksi rikollisuuden syntyyn. Myöhäislapsuudessa esiintyvän rikoskäyttäytymisen on nähty ennustavan nuorena aikuisiässä tapahtuvaa rikollisuutta, mikä sopii yhteen itsekontrolliteoriassa esitetyn rikoskäyttäytymisen jatkuvuuden kanssa (Alex Mason ym., 2010).

Yhteys päihteidenkäytön ja rikoskäyttäytymisen välillä on ollut jo pitkään tutkijoiden tiedossa (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 40). Yksilön tasolla päihteidenkäyttöön vaikuttavat muun muassa geenit, rikollisuus sekä päihteisiin liittyvät asenteet ja uskomukset (Kapungu ym., 2009, s. 183). Myös nuorten alkoholinkäytön on nähty esiintyvän yhdessä rikoskäyttäytymisen kanssa (Alex Mason ym., 2010). Alkoholinkäytöllä itsellään on nuorille sekä lyhyt- että pitkäaikaisia seurauksia. Lyhytaikaisia seurauksia voivat olla muun muassa tapaturmat, väkivaltainen käyttäytyminen tai varomaton seksuaalikäyttäytyminen, pitkäaikaisia taas esimerkiksi raskaus tai sukupuolitaudit. (Windle & Windle, 2009, s. 167.) Pitkäaikaisiksi seurauksiksi voitaneen laskea myös tapaturmista mahdollisesti seuraavat vammat.

Nuorisoriikollisuus poikkeaa osittain aikuisten tekemästä rikollisuudesta sikäli, että poikien ja tyttöjen rikoskäyttäytyminen on samankaltaisinta teini-iässä, jonka jälkeen poikien suhteellinen osuus tekijöissä kasvaa. Vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyn päätuloksiin perustuvassa katsauksessa suurin ero nuorten rikollisuudessa oli väkivaltarikoksissa, joissa poikien osuus tekijöistä oli suurempi. Sen sijaan erot olivat pienimmillään varkaus- ja huumausaineiden käyttörikoksissa. (Näsi, 2016, s. 7, 13, 14.)

Nuorten rikollisuutta tutkittaessa yksi keskeisistä lähteistä on nuorten oma raportointi rikosten tekemisestä esimerkiksi kyselytutkimuksissa. Vaikka niistä ei voida päätellä rikosten kokonaismäärää, voidaan kyselyiden avulla saada osviittaa rikoksia tekevien nuorten määrästä. Poliisin tiedot poikkeavat paikoin selvästi kyselyjen tuloksista. (Kivivuori ym., 2018, s. 113.) Itseraportoinnin lisäksi kokonaisrikollisuutta arvioitaessa

tärkeitä lähteitä ovat esimerkiksi viranomaisten tietoon tullut rikollisuus eli niin sanottu viralliset tilastot sekä rikosuhritutkimukset.

Rikollisuuden ehkäisemistä voi lähestyä yksilöiden taholta pyrkimällä ehkäisemään rikollisen potentiaalin tai taipumuksen kehittymistä nuoruudessa (Welsh & Farrington, 2012, s. 128). Jotta ehkäiseviä toimia voidaan soveltaa, on tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat rikollisuuden syntyyn. Rikosuria koskevassa tutkimuksessa on muun muassa huomattu, että rikollisuutta esiintyy eniten varhaisaikuisuudessa, varhaiset rikokset ennustavat usein tapahtuvaa ja pysyvää rikoskäyttäytymistä, rikollisuus on monipuolista sekä esiintyy osana laajempaa antisosiaalista käyttäytymistä (Blokland & Nieuwbeerta, 2010, s. 82). Tutkimusten mukaan rikollisuus muodostaa kehyksellisen jatkumon, jossa antisosiaalinen käyttäytyminen alkaa lapsuudesta jatkuen aikuisuuteen, vaikka kaikista antisosiaalisista lapsista ei kasva antisosiaalisia aikuisia eikä nuorisorikollisuus täten absoluuttisesti ennusta rikollista käyttäytymistä aikuisuudessa (Piquero ym., 2012, s. 20). Alttius rikkoa normeja voi kuitenkin käytännössä näkyä nuoruudessa esimerkiksi varasteluna (Kivivuori ym., 2018, s. 148).

2.3.3 Seksuaalikäyttäytyminen

Nuorten seksuaalikäyttäytymistä on tutkimuksissa tarkasteltu suhteessa eri riskikäyttäytymisen muotoihin sekä rikollisuuteen esimerkiksi vertaamalla parisuhteessa ja parisuhteen ulkopuolella tapahtuvaa seksuaalikäyttäytymistä (Van Ouytsel ym., 2018; Harden & Mendle, 2010), tarkastelemalla ensimmäisen seksikerran yhteyttä myöhempään rikollisuuteen (Armour & Haynie, 2006) sekä tutkimalla seksuaalikäyttäytymisen, alkoholinkäytön ja rikollisuuden yhteyttä (Alex Mason ym., 2010).

Armour ja Haynie (2006) tarkastelivat ensimmäisen yhdyntäkokemuksen yhteyttä myöhempään rikoskäyttäytymiseen vertailemalla varhaisten yhdyntäkokemusten yhteyttä rikollisuuteen nuorilla, joilla sellaisia oli ja vertaamalla yhdyntäkokemuksen ja rikollisuuden yhteyttä nuoriin, joiden ensimmäinen yhdyntäkokemus ajoittui myöhempään nuoruuteen. He havaitsivat selvän yhteyden varhaisen yhdyntäkokemuksen ja rikollisuuden välillä. Niillä nuorilla, jotka kokivat ensimmäisen yhdyntän myöhemmin kuin muut, oli pienin todennäköisyys rikollisuuteen. (Emt., s. 149–150.)

Harden ja Mendle (2010) käsitelivät tutkimuksessaan parisuhteen vaikutusta nuorten seksuaalisen aktiivisuuden ja rikollisuuden yhteyteen. He totesivat nuorten seksuaalisen aktiivisuuden olevan voimakkaasti yhteydessä geneettisiin taipumuksiin. Sama geneettiset taipumukset olivat yhteydessä nuorten rikolliseen käyttäytymiseen. Sen sijaan nuorten seksuaalikäyttäytyminen on varsin heterogeeninen ilmiö, jonka aiheuttamiin riskeihin tai hyötyihin vaikuttavat muut muuttajat. (Emt., s. 835.)

Myös Van Ouytsel ja muut (2018) ovat tutkineet parisuhteen vaikutusta seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyteen. Seksuaalissävyytteisen viestittelyn (sisältäen kuvat) on aiemmin todettu olevan yhteydessä muuhun riskikäyttäytymiseen, sillä se voidaan itsessäänkin laskea riskikäyttäytymisen muodoksi ja täten auttaa arvioimaan nuorten taipumusta muuhun riskikäyttäytymiseen (emt., s. 2353–2354). Heidän mukaansa seksuaalissävyytteisten viestien tai kuvien lähettäminen parisuhteessa ei ole merkki muun tyyppiseen riskikäyttäytymiseen osallistumisesta. Kuitenkin niillä nuorilla, jotka eivät ole parisuhteessa ja lähettävät seksuaalissävyytteisiä viestejä, huomattiin enemmän päihteidenkäyttöä lähes kaikissa eri muodoissaan verrattuna nuoriin, jotka eivät lähetä seksuaalissävyytteisiä viestejä. (Emt., s. 2367.)

Nuorten alkoholinkäytön on pitkittäistutkimuksessa todettu olevan yhteydessä riskialttiiseen seksuaalikäyttäytymiseen varhaisessa aikuisuudessa. Syy voi olla siinä, että huolimaton seksuaalikäyttäytyminen ja juominen omaksutaan nuoruudessa, josta ne jatkuvat myös aikuisuuteen. Varhaisen seksuaalikäyttäytymisen on myös nähty liittyvän lisääntyneeseen rikollisuuteen ja alkoholinkäyttöön nuoruudessa. (Alex Mason ym., 2010, s. 1383.)

Nuorten seksuaalikäyttäytymistä ja siihen kohdistuvia asenteita on Suomessa käsitelty erityisesti terveystieteissä (esim. Pakarinen ym., 2014; Nikula, 2009; Papp ym., 2000) sekä sosiaalitieteellisessä nuorisotutkimuksessa (esim. Puusniekka ym., 2012). Suomalaisissa kyselyissä nuorilta kysytään seksuaalisuudesta usein lähinnä seksuaalirikosuhrikokemusten kautta (esim. Nuorisorikollisuuskysely 2020, Kouluterveyskysely 2017 & 2019), mikä johtunee muun muassa sosiaalisen median lisääntyneestä käytöstä, lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten erityisestä vahingollisuudesta uhrille sekä ilmiön yleisestä yhteiskunnallisesta huolestuttavuudesta ja lisääntyneestä mediahuomiosta. Nuorten seksuaalirikosuhrikokemuksista pystytään uhritutkimusten

tapaan laajentamaan käsitystä ilmiön esiintyvyydestä ja tällä tavoin kartoittamaan tarvittavia yhteiskunnallisia toimenpiteitä.

Kouluterveyskyselyn perusteella 8.- ja 9.-luokkalaisten seksuaalikokemusten määrä lisääntyi 1990-luvulta 2000-luvulle ja laski sitten, tyttöjen kokemusten vähentyessä poikia enemmän (Puusniekka ym., 2012, s. 4). WHO-Koululaistutkimus vuosilta 2009–2010 osoittaa, että 15-vuotiaista suomalaisista tytöistä yhdynnässä on ollut 24 % ja pojista 20 %. Nuorten suojautuminen sukupuolitaudeilta ja raskaudelta on puutteellista niin kotimaisten kuin kansainvälistenkin tutkimusten mukaan. (Currie ym., 2012, s. 174; Puusniekka ym., 2012, s. 5.)

2.4 Tutkielman tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkielman tarkoituksena on saada tietoa nuorten seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteydestä sekä tarkastella tätä yhteyttä suhteessa muiden riskikäyttäytymistä kuvaavien muuttujien ja rikollisuuden yhteyteen. Tutkielman tavoitteena on lisätä tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat nuorten rikollisuuden taustalla. Löydettyjä yhteyksiä tarkastellaan itsekontrolliteorian ja aiemman tutkimuksen valossa.

Oletan löytäväni aineistosta positiivisen yhteyden seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisen käyttäytymisen välillä, sillä aineistoni paitsi koostuu yläasteikäisistä nuorista, joiden yhdyntäkokemukset ovat vielä verrattain harvinaisia, mutta myös siitä syystä, että ainakin ehkäisyn käyttämättömyys voidaan lukea riskikäyttäytymiseksi. Uskon havaitsevani myös muun riskikäyttäytymisen ja rikollisuuden välillä yhteyden, sillä itsekontrolliteorian mukaan matala itsekontrolli vaikuttaa laaja-alaisesti ihmisen tapaan reagoida ja toimia (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 88). Lisäksi rikoskäyttäytymisen tiedetään yleistyvän teini-iässä (ks. esim. Healey, 2013, s. 7; Kivivuori ym., 2018, s. 114; Plant & Plant, 1992), siis samaan aikaan, kun osalla nuorista myös seksuaaliset kokemukset alkavat. Näin ollen tutkimuskysymykseni ovat:

1. Onko seksuaalikäyttäytyminen yhteydessä rikollisuuteen?
2. Selittykö yhteys muilla riskikäyttäytymisen muodoilla (kuten päihteiden käytöllä)?

Vaikka riskikäyttäytymisestä puhuessa ei välttämättä tulisi yhdistää tupakointia, päihteidenkäyttöä, varastelua ja seksuaalikäyttäytymistä vertailtaviksi riskikäyttäytymisen muodoiksi ainakaan varauksettomasti, ne yhdistävät itsekontrolliteorian mukaan usein rikosaktiivisia ihmisiä (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 92–93; Lilly ym., 2011, s. 122). Lisäksi on otettava huomioon, että kaikki seksuaalikäyttäytyminen ei perustu alhaiseen itsekontrolliin ja kaikki nuoret, jotka harrastavat seksiä, eivät välttämättä toteuta muita riskikäyttäytymiseksi luettavia tekoja, kuten varastele tai tupakoi. Siksi on mahdollista, että yhteys seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden välillä on heikko, varsinkin, kun muita riskikäyttäytymisen muotoja vakioidaan.

Seksuaalikäyttäytymisen kattaa tutkielmassani muuttujat yhdynnässä olemisesta sekä ehkäisyn käyttämättömyydestä edellisessä yhdynnässä, pohjautuen aikaisempaan tutkimukseen nuorten seksuaalikäyttäytymisestä. Näin pystyn heijastamaan tuloksiani sekä aiempaan tutkimukseen nuorten seksuaalikokemuksista (yhdyntäkokemus) että tietoisuudesta ja riskinotosta (ehkäisyn käyttämättömyys). Seuraavassa luvussa avaan tarkemmin aineistoa eli käytettäviä muuttujia sekä tutkielman analyysimenetelmää.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkielman aineistona käytän Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn vastauksia vuodelta 2015. Vuoden 2015 kysely valikoitui tarkasteluun siksi, että se on viimeisin Kouluterveyskysely, jossa on selvitetty nuorten tekemiä rikkeitä ja rikkomuksia. Tutkimus toteutetaan kvantitatiivisesti käyttämällä tutkimusmenetelminä ristiintaulukointia sekä logistista regressioanalyysia. Tässä luvussa käyn läpi käyttämäni aineistoa, menetelmiä, tutkielmani reliabiliteettia ja validiteettia sekä tutkimuseettisiä kysymyksiä.

3.1 Aineisto

Kouluterveyskysely kerätään suomalaisilta nuorilta kahden vuoden välein, ja se keryyttää seurantatietoja hyvinvointiin, terveyteen, osallisuuteen ja muihin nuorten elämää koskeviin asioihin liittyen. Kouluterveyskyselyn vastaajia ovat nykyään perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokan oppilaat, heidän huoltajansa, perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaat, lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat sekä ammatillisten oppilaitosten alle 21-vuotiaat 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Vuoden 2015 Kouluterveyskyselyyn vastasi yhteensä 120 400 nuorta, mutta 4. ja 5. luokkien oppilaita ei vielä tällöin ollut mukana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.) Vuoden 2015 Kouluterveyskyselyssä peruskoulun vastaajia edustivat siis 8.- ja 9.-luokkalaiset, joiden vastauksia tässä tutkielmassa tarkastellaan.¹

Vuonna 2015 Kouluterveyskyselyyn vastasi 51 516 peruskoululaista. Aineistosta poistettiin aiempien vuosien tapaan niiden nuorten vastaukset, jotka vastasivat alle puoleen kysymyksistä, eivät ilmoittaneet sukupuoltaan tai joiden luokka-astetta ei saatu selville. Poistettuja tietoja oli perusopetuksen oppilaiden aineistossa 2,2 prosenttia ja lopulliseen aineistoon otettiin mukaan 50 404 peruskoulun vastausta. Vuoden 2015 Kouluterveyskyselyn aineisto kattoi 43 % kaikista 8.- ja 9.-luokkalaisista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.) Kyseisen vuoden tiedonkeruussa ilmeni

¹ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Vuoden 2015 peruskoulujen kyselylomake: https://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Lomakkeet/klomake2015_perus.pdf

palvelinympäristön kuormituksesta johtuvia teknisiä ongelmia, mistä johtuen vastaajamäärät jäivät pienemmiksi kuin muina vuosina (Halme ym., 2016, s. 7).

Tutkimuksessani analysoin vain 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksia, sillä niissä on huomioitu koko ikäkohortti toisin kuin vanhempien opiskelijoiden vastauksissa, joissa kysely on toteutettu erikseen lukiolaisille ja ammattiopistossa opiskeleville. Näiden käsittely olisi vaatinut eri ryhmien vertailua tai yhdistämistä. Peruskoululaisten seksuaalikäyttäytyminen on myös harvinaisempaa verrattuna vanhempiin nuoriin, mikä tekee siitä kiinnostavaa rikollisuuden näkökulmasta.

Aineiston kaksiluokkaisten muuttujien koodaus on tapahtunut siten, että arvo 1 kuvastaa riskikäyttäytymistä, siis esimerkiksi sitä, jos vastaaja ei käytä kypärää mopoillessaan. Kolmiluokkaisissa muuttujissa suurempi arvo kuvaa merkittävämpää riskikäyttäytymistä, esimerkiksi useammin rahapelien pelaamista tai alkoholin käyttämistä. Ehkäisyn käytön kohdalla muuttuja saa arvon 1, mikäli ehkäisystä ei ole huolehdittu ja arvon 0, mikäli ehkäisy on ollut kunnossa.

3.1.1 Selitettävät muuttujat

Rikkeitä ja rikoksia on selvitetty vuoden 2015 Kouluterveyskyselyssä yhdellä kysymyksellä, jossa vastausvaihtoehtoina oli useita eri tekoja. Vahingontekoa selvitettiin Kouluterveyskyselyssä kysymyksellä ”oletko viimeksi kuluneen 12 KUUKAUDEN aikana tehnyt seuraavia asioita: tahallasi vahingoittanut tai tuhonnut muuta kuin koululle kuuluvaa omaisuutta”. Varastamista tarkasteltiin kysymyksen ”varastanut jotakin kaupasta tai kioskista” ja pahoinpitelyä kysymyksen ”hakannut jonkun” kautta. Vastausvaihtoehdot kaikkiin kohtiin olivat Kouluterveyskyselyssä en ole; kerran; 2–4 kertaa; ja yli 4 kertaa. Vastaukset koodataan tutkielmassa kaksiluokkaiseksi muuttujaksi ja ne saavat arvon 1, mikäli henkilö on ilmoittaa kyselyssä tehneensä kyseisen rikkeen kerran tai useammin ja 0, mikäli kieltää tehneensä.

Varsinaisessa analyysissa rikollisuutta käsitellään rikoskäyttäytymistä kuvaavana yhdistelmämuuttujana, joka koostuu kolmesta edellä mainitusta teosta. Kun analyysissa puhutaan rikollisuudesta tai rikoksiin syyllistymisestä viimeisen vuoden aikana, tarkoittaa se syyllistymistä vähintään yhteen edellä mainituista kolmesta rikostyyppistä. Tekotyypit on valittu selitettäviksi muuttujiksi siitä syystä, että ne kuvaavat aineiston

puitteissa riittävällä tarkkuudella ja kattavuudella erilaisia tekoja ja muodostavat yleiskuvan nuorten omaisuus- ja väkivaltarikollisuudesta.

Muita vuoden 2015 Kouluterveyskyselyssä mainittuja tekoja ovat graffitien luvaton maalaaminen tai kirjoittaminen, koulun omaisuuden tahallinen vahingoittaminen tai tuhoaminen, koulusta varastaminen sekä tappeluun osallistuminen. Muuttujia valittaessa on haluttu keskittyä tekoihin, jotka eivät rajoitu kouluympäristöön ja kuvaavat nuorten rikollisuutta mahdollisimman monipuolisesti. Esimerkiksi vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyssä yleiskuvaa rikostyyppien kehityksestä muodostettaessa on valittu tarkasteluun varastaminen, väkivalta, omaisuuden vahingoittaminen sekä marihuanan tai hasiksen käyttö (Näsi, 2016, s. 12). Omassa tutkielmassani lasken kuitenkin päihteidenkäytön – myös kannabiksen osalta – riskikäyttäytymiseksi ja erotan sen rikollisuudesta.

Rikollisuutta kuvaavan yhdistelmämuuttujan käyttämisen johdosta työssä menetetään mahdollisuus vertailla eri tekoja tai niihin syyllistyneitä toisiinsa, mutta saadaan enemmän tapauksia ja tällä tavalla myös enemmän tilastollista voimaa. Kuten mainittua, rikollisuutta kuvaavassa muuttujassa muuttuja saa arvon 1, mikäli jokin kolmesta rikostyyppistä toteutuu vastauksessa ja arvon 0, mikäli kaikki muuttujat ovat saaneet vastaajan vastauksissa arvon 0. Tämä tarkoittaa, että vastaaja ei ole syyllistynyt mihinkään kyseisistä rikoksista viimeisen 12 kuukauden aikana.

Varkaus

Tutkimusten mukaan varkaus- ja vahingontekorikokset aloitetaan nuorempana verrattuna vakavampiin rikoksiin (Junger-Tas ym., 2012, s. 329; Kivivuori, 2006, s. 16, Kuviot 1). Vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan kaupasta oli varastanut viimeisen vuoden aikana 5 prosenttia nuorista (Näsi, 2016, s. 5, Taulukko 1). On mahdollista, että koulusta varastamista ei edes mielletä varastamiseksi, kuten moni ei miellä esimerkiksi työpaikalta kynän viemistä varastamiseksi. Sen sijaan muuttujana kaupasta tai kioskista varastaminen (sisältäen myös näpistämisen, sillä kysymystä ei ole mitattu varastetun asian arvon mukaan) on selkeä ymmärtää, sillä kuka tahansa yläasteikäinen tietää, että kaupasta tai kioskista varastaminen on kiellettyä.

Vahingonteko

Vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyn perusteella muualla kuin koulussa tehtyjä vahingontekoja raportoi 9 % ja koulussa tehtyjä vahingontekoja 6 % vastaajista (Näsi, 2016, s. 5, Taulukko 1). On mahdollista, että koulussa tapahtuva valvonta sekä koulun keskeinen kiinnittyminen arkeen lieventää mahdollisia vahingontekoja siten, että niitä ei tulkita enää vahingonteoksi (kuten pulpetin pinnan rapsuttelu). Muun kuin koulun omaisuuden tuhoamisen voi varastamisen tavoin olettaa tulevan ymmärretyksi sellaisena tekona, joka on kiistatta väärin myös yläasteikäisen nuoren näkökulmasta.

Pahoinpitely

Myös pahoinpitelyrikokset on nostettu Kivivuoren (2006, s. 16) artikkelin kuvioon, ja joskin niiden määrä alkaa kasvaa hieman myöhemmin kuin varkausrikosten, on pahoinpitelyjen määrä korkeimmillaan täysi-ikäisyyden molemmin puolin. Vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan tappeluun oli osallistunut 7 % nuorista, kun taas pahoinpitelyyn oli syyllistynyt 4 % nuorista. Pahoinpitelyyn syyllistyivät selvästi useammin pojat (6 %) kuin tytöt (3 %). (Näsi, 2016, s. 5, Taulukko 1, 7.)

Kuten jokaisen rikollisuutta kuvaavan muuttujan esittelyssä on erikseen mainittu, on niiden rajaamisen tarkoituksena rajata rikkeet ja rikokset sellaisiksi, että myös vastaaja itse ymmärtää ne mahdollisimman todennäköisesti rikoksiksi. Esimerkiksi tappeluun osallistuminen olisi ollut kiinnostava selitettävä muuttuja, mutta koska siinä on vastaajan puolelta enemmän tulkinnanvaraa kuin jonkun hakkaamisessa, on se päätetty jättää analyysin ulkopuolelle. Tappeluun osallistumiseksi on mahdollista tulkita esimerkiksi vierestä katselu, mutta hakkaamista ei voine tulkita muutoin kuin aktiivisena osallistumisena pahoinpitelyyn.

3.1.2 Selittävät muuttujat

Selittävinä muuttujina olen valinnut tutkielmaani seksuaalikäyttäytymisen osalta yhdyntäkokemukset sekä ehkäisyn puuttumisen viimeisimmässä yhdynnässä. Taustamuuttujista analyysissä ovat mukana sukupuoli sekä vastaajan suhde vanhempiinsa, jotka käsitellään isän ja äidin osalta erikseen. Riskikäyttäytymisen osalta selittäviä muuttujia ovat rahapelaaminen, vastuuton liikennekäyttäytyminen sekä päihteiden käytön eri muodot. Päihteistä mukana ovat humalahakuista juomista mittaava

muuttujia, tupakointi sekä huumeiden osalta hasiksen tai marihuanan (eli kannabiksen) käyttö. Tarkastelin taustamuuttujana myös luokka-astetta (8. vs. 9. luokka), mutta sitä ei otettu mukaan regressioanalyysiin luokka-asteiden välisten pienten erojen vuoksi.

Kaikki aineistoon tehdyt koodaukset on tehty muissa tutkimuksissa raportoitujen tulosten ja koodausten perusteella, mutta myös tarkastelemalla aineiston vastausten jakaumia, jotta lopullisista tuloksista tulee tulkittavia ja järkeviä. Koodauksessa on myös pyritty pitämään muuttujat melko yksinkertaisina, sillä tarkoitus on kuvata erilaisten tunnettujen riskikäyttäytymisen muotojen esiintymistä yleisellä tasolla. Koodaukset on tehty kaksi- tai kolmiluokkaisiksi, sillä selkeät linjat riittävät kuvaamaan esimerkiksi nuorten riskikäyttäytymistä riittäväällä tasolla tutkielman tarpeisiin nähden.

Seksuaalikäyttäytyminen

Kouluterveyskyselyssä on kysytty kaikissa 2000-luvulla toteutetuissa kyselyissä nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyen ovatko he olleet koskaan yhdynnässä, yhdyntäkumppanien määrästä ja viimeisimmässä yhdynnässä käytetystä ehkäisystä (Puusniekka ym., 2012, s. 6). Oman tutkimukseni kannalta relevanteimmat muuttujat edellä mainituista ovat yhdyntäkokemus sekä ehkäisyn käyttämättömyys viimeisessä yhdynnässä. Jälkimmäinen kuvaa kaikista seksuaalikäyttäytymistä mittaavista muuttujista riskikäyttäytymistä varsin hyvin, ja ehkäisystä huolehtimattomuus on nuorten keskuudessa verrattain yleistä: vuoden 2017/2018 WHO:n koululaistutkimuksen mukaan noin neljäsosa 15-vuotiaista nuorista ei ole käyttänyt kondomia tai ehkäisypillereitä edellisessä yhdynnässä. Suomen osalta tyttöjen ja poikien yhdistetty osuus näistä nuorista oli 20 %. (Inchley ym., 2020, s. 25.) Yhdyntäkokemusten tarkastelu taas antaa vertailupohjan ehkäisynkäyttöä mittaavalle muuttujalle.

Seksuaalikäyttäytymisen yhteyttä rikollisuuteen tarkastellaan siis regressioanalyysissä sekä yksin että muiden muuttujien vakioimisen jälkeen. Ensimmäisessä analyysissä rikollisuutta selitetään nuoren yhdyntäkokemuksella. Kyselyssä on selvitetty, onko nuori ollut yhdynnässä vai ei ja muodostetaan kaksi ryhmää, yhdynnässä olleet ja ne, jotka eivät ole olleet yhdynnässä. Yhdynnässä oleminen saa arvon 1 ja muut arvot 0.

Toisen analyysin selittäväksi muuttujaksi toimii kysymys, onko viimeisessä yhdynnässä käytetty ehkäisyä. Kouluterveyskyselyssä selvitetään vastaajilta, onko

viimeisimmässä yhdynnässä käytetty ehkäisyä ja jos on, millaista. Kyselyn vastausvaihtoehdot ovat: ei mitään; kondomia; e-pillereitä, ehkäisyrengasta tai -laastaria; jostain muuta menetelmää; en tiedä. Eri ehkäisymenetelmät koodataan arvoksi 0. Ei mitään ja en tiedä -vastaukset koodataan arvoksi 1, sillä tietämättömyys tai epävarmuus siitä, onko kumppani tai itse käyttänyt ehkäisyä voi kuvata riskinottoa esimerkiksi humalassa. Selittäjä muutetaan siis kaksiluokkaiseksi muuttujaksi, jolloin tarkastellaan, onko ehkäisystä huolehdittu vai ei.

On otettava huomioon, että vastaus ”jotain muuta menetelmää” voi tarkoittaa vastaajasta riippuen esimerkiksi keskeytettyä yhdyntää tai muuta erittäin epävarmaa menetelmää, joka sellaisenaan voidaan luokitella riskikäyttäytymiseksi. Tämä on kuitenkin hyväksyttävä tutkielman heikkoutena, sillä vastausten pois jättäminen tässä kategoriassa heikentäisi tuloksia toisella tapaa, koska kyselyssä nimettyjen lisäksi muitakin ehkäisymenetelmiä on olemassa eikä ”jonkin muun menetelmän” käyttöä voi aukottomasti tulkita riskikäyttäytymisenä.

Ehkäisyn käytöstä tehdään rikoskäyttäytymisen tapaan yhdistelmämuuttuja, sillä on tärkeää huomioida paitsi ehkäisystä huolehtiminen vastaajan omalta osalta, mutta myös se, onko tämä ollut tietoinen tai huolehtinut, käyttääkö kumppani ehkäisyä yhdynnässä. Muuttuja saa arvon 1, jos vastaaja sekä kumppani eivät ole huolehtineet ehkäisystä ja arvon 0, jos vastaaja, kumppani tai molemmat ovat huolehtineet ehkäisyn käytöstä. En tiedä -vastaukset on luokiteltu siten, että mikäli jompikumpi on huolehtinut ehkäisystä, mutta toisesta ei ole tietoa, saa muuttuja arvon 0 ja jos toinen ei ole huolehtinut ja toisen ehkäisynkäytöstä ei ole tietoa tai kummankaan ehkäisynkäytöstä ei ole tietoa, saa muuttuja arvon 1.

Luokka-aste

On oletettavaa, että luokka-aste taustamuuttujana voi selittää eroja esimerkiksi riskikäyttäytymisen yleisyydessä. Nuoret ovat 8.-luokkalaisina 14–15-vuotiaita ja 9.-luokkalaisina 15–16-vuotiaita, mikä vaikuttaa osaltaan muuttujiin, kuten kypärän käyttöön mopolla liikuttaessa, sillä mopokortit lisääntyvät nuorten keskuudessa peruskoulun viimeisellä luokalla. Myös seksuaalikokemusten ja päihteiden käytön voisi olettaa eroavan luokka-asteiden välillä. Jo ristiintaulukointivaiheessa kuitenkin kävi ilmi, ettei aineiston perusteella 8.- ja 9.-luokkalaisten rikoskäyttäytymisessä ollut eroa. Tästä

syystä luokka-astetta ei otettu varsinaiseen analyysiin mukaan. Luokka-aste koodattiin alkuperäisen aineiston mukaan eikä siihen tehty muuttujamuunnoksia.

Sukupuoli

Rikollisuus on samankaltaisimmillaan sukupuolten välillä teini-iässä, minkä jälkeen rikoskäyttäytyminen alkaa eriytyä (Kivivuori ym., 2018, s. 116). Hieman vanhemman tutkimuksen osalta Kivivuori (2006, s. 20, Kuvio 3 & 4) esitti Nuorisirikollisuuskyselyn osoittaneen, että varastaminen on 15–16-vuotiaiden tyttöjen ja poikien kesken yhtä yleistä (vuonna 2004), omaisuuden vahingoittaminen pojilla hieman yleisempää ja väkivalta pojilla tuplasti yleisempää (18 % pojista ja 9 % tytöistä oli osallistunut väkivallantekoon). Lesley McAran ja Susan McVien tutkimuksessa (2010, s. 186, 187) 15-vuotiaiden tyttöjen ja poikien erilaisilla haavoittuvuuksilla oli yhteys väkivallantekoon. Sukupuolta on selvitetty vuoden 2015 kyselylomakkeessa kaksiluokkaisesti, jossa 1 = poika ja 2 = tyttö.

Välit vanhempiin

Itsekontrolliteorian mukaan kasvatusmenetelmällä voi olla merkitystä itsekontrollin kehittymiseen, mistä syystä suhde vanhempiin toimii tutkielmassani yhtenä muuttujana. Vuoden 2015 Kouluterveyskyselyn perusteella suurin osa nuorista (83–85 % kouluasteesta riippuen) piti suhdetta äitiinsä hyvänä. Kohtalaisena suhdetta piti kymmenesosa ja huonona pari prosenttia vastaajista. Noin kahdella prosentilla ei ollut äitiä tai nuori ei tavannut tätä. Suhde isään koettiin hieman huonommaksi. Suhdetta piti hyvänä noin kaksi kolmannesta, viidennes koki suhteensa isään kohtalaisena ja joka kahdeskymmenes piti suhdetta huonona. Yhtä moni ilmoitti, ettei isää ole tai nuori ei tapaa tätä. (Halme ym., 2016, s. 16.)

Vaihtoehdot nuoren suhdetta vanhempaansa mittaavissa kysymyksissä ovat molempien vanhempien osalta hyvä; kohtalainen; huono; ei ole tai en tapaa [kyseistä vanhempaa]. Vastaukset otan tutkielmassani huomioon molempien vanhempien osalta ja koodaan muuttujat kaksiluokkaiseksi siten, että ei-hyvät (”huonot”) välit saa arvon 1 ja hyvät välit arvon 0. Vanhemman puuttumisella ei välttämättä ole samaa vaikutusta kuin huonoilla väleillä vanhempaan, mutta tapaamattomuudella lienee useimmiten negatiivinen vaikutus nuoreen, kuten huonoilla väleilläkin. Vanhemman tapaamattomuus merkitään tässä tapauksessa puuttuvaksi vastaukseksi.

Päihteet

Päihteidenkäytöstä olen valinnut tutkielman riskikäyttäytymistä kuvaaviksi muuttujiksi alkoholinkäytön, kannabiksen käytön sekä tupakoinnin. Alkoholien osalta otin tarkasteluun kysymyksen, jossa selvitetään, kuinka usein nuori juo itsensä tosi humalaan asti. Muuttuja kuvaa siis käytännössä humalahakuista juomista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen indikaattorin mukaan vuoden 2015 Kouluterveyskyselyssä noin 10 % peruskoululaisista on ilmoittanut juoneensa itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuussa.² Aineistossa vaihtoehdot ovat kerran viikossa tai useammin; noin 1–2 kertaa kuukaudessa; harvemmin; ja en koskaan. Muuttujasta tulee analyysissäni kolmi-luokkainen, jossa 2 = kerran kuussa tai useammin, 1 = harvemmin kuin kerran kuukaudessa ja 0 = en koskaan. Analyseissa puhutaan alkoholinkäytöstä tähän muuttujaan viitattaessa.

Nuorten tupakointi on vähentynyt, ja vuonna 2015 päivittäin tupakoi perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista yhdeksän prosenttia (Halme ym., 2016, s. 17). Tupakointia on selvitetty kysymällä, kuinka monta savuketta, piipullista tai sikaria vastaaja on polttanut. Vaihtoehdot ovat: ei yhtään; vain yhden; noin 2–50; ja yli 50. Koska Kouluterveyskyselyssä selvitetään tarkentavia kysymyksiä vain kaksi tai enemmän polttaneilta, tulee tutkielmassani ei yhtään ja vain yksi -vastauksista 0, mikä tarkoittaa tupakoimattomuutta ja kaksi tupakkaa tai enemmän 1, mikä tarkoittaa satunnaista tai säännöllistä tupakointia. Tämä tekee tupakointia mittaavasta muuttujasta kaksiluokkaisen.

Suomalaisten nuorten kannabiksen käyttö pysyi tasaisena vuoteen 2015 saakka, minkä jälkeen käyttö on lisääntynyt erityisesti poikien kohdalla (Raitasalo & Härkönen, 2019, s. 7). Huumeiden käytöstä kysytään Kouluterveyskyselyssä kysymyksellä ”oletko koskaan kokeillut tai käyttänyt seuraavia aineita”. Valitsin muuttujaksi marihuanan tai hasiksen (kannabis), joka on eroteltu myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen omissa aikasarjoissa muista laittomista huumeista omaksi aikasarjaksi. Laittomia huumeita oli vuonna 2015 kokeillut ainakin kerran perusopetuksen 8.- ja 9.-

² Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Aikasarja perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006–2019. Noudettu osoitteesta https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=87869&mittarit_0=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=199490&sukupuoli_0=143993#. Viitattu 3.1.2021.

luokkalaisista 8,4 %, ja kannabista raportoi kokeilleensa ainakin kerran 8,2 %.³ Aineistossa vastausvaihtoehdot ovat en koskaan; kerran; 2–4 kertaa; ja 5 kertaa tai useammin. Tämä koodataan kaksiluokkaiseksi siten, että 1 = kerran tai useammin ja 0 = en koskaan.

Rahapelaaminen ja liikennekäyttäytyminen

Tampereen yliopiston toteuttaman ja sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman Nuorten terveystutkimuksen (2019) mukaan rahapelaaminen on eriytynyttä 14–16-vuotiaiden suomalaisten tyttöjen ja poikien kesken. Esimerkiksi muutaman kerran kuukaudessa tai useammin (viikoittain, päivittäin) 16-vuotiaista pojista pelasi vuonna 2019 noin 13 %, kun tyttöjen osalta vastaava osuus oli vain hieman yli prosentti. Noin 72 % pojista ja noin 90 % tytöistä ei pelaa lainkaan. (Kinnunen ym., 2019, s. 63–64, Taulukko 21.) Rahapelaamisella on Suomessa 18 vuoden ikäraja.

Rahapelaamisen osalta vuoden 2015 Kouluterveyskyselyssä kysytään, kuinka usein vastaaja pelaa rahapelejä. Vaihtoehdot ovat 6–7 päivänä viikossa; 3–5 päivänä viikossa; 1–2 päivänä viikossa; harvemmin kuin kerran viikossa; harvemmin kuin kerran kuukaudessa; ja en ole pelannut viimeisen vuoden aikana. Koska rahapelaaminen on vain yksi riskikäyttäytymistä kuvaava muuttuja, koodaan sen kolmiluokkaiseksi siten, että 2 = useammin kuin kerran kuukaudessa (sisältäen neljä ensimmäistä vaihtoehtoa), 1 = harvemmin kuin kerran kuukaudessa ja 0 = en ole pelannut viimeisen vuoden aikana. Muuttujat on koodattu näin siksi, että aineistoa tarkasteltaessa harvemmin pelaavia oli selvästi enemmän kuin neljään eniten pelaaviin vastaajaryhmiin kuuluvia.

Nuorten riskikäyttäytyminen on normaali osa kehitystä, mutta se nostaa myös onnettomuuksien ja niiden myötä loukkaantumisen riskiä sekä nuorten kuolleisuutta. Liikenneonnettomuudet ovat maailmanlaajuisesti alaikäisten poikien yleisin kuolinsyy ja tyttöjenkin kohdalla ne ovat viiden yleisimmän kuolinsyyn joukossa. (Sleet & Ballesteros, 2009, s. 250; World Health Organization, 2016.) Nuorten riskikäyttäytymistä liikenteessä kuvaa tutkielmassa muuttuja, jota on selvitetty Kouluterveyskyselyssä kysymyksellä, käyttääkö vastaaja tiettyjä turvavälineitä liikenteessä. Tarkempana

³ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Aikasarja perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006–2019. Noudettu osoitteesta https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=87869&mittarit_0=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=199987&sukupuoli_0=143993#. Viitattu 3.1.2021.

muuttujana toimii kypärän käytön mopolla tai moottoripyörällä liikkua, sillä se on valinta, jonka nuori itse tekee lähtiessään liikenteeseen.⁴ Alkuperäisessä aineistossa 1 = aina, 2 = joskus, 3 = en koskaan ja 4 = en liiku kyseisellä tavalla. Muuttuja koodataan kaksiluokkaiseksi siten, että 1 = joskus tai ei koskaan ja 0 = aina. Koodilla 4 olevat vastaukset olivat jo valmiiksi puuttuvia ja vain noin puolet kaikista peruskoulun vastaajista kulki liikenteessä mopolla tai moottoripyörällä, mikä on otettu huomioon itse regressiomalleissa. Vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyssä (ks. Näsi, 2016) on selvitetty myös humalassa ajoa moottoriajoneuvolla, mikä kuvaisi riskinottoa liikenteessä mainiosti, mutta Kouluterveyskyselyssä tällaista kysymystä ei ole.

3.2 Tilastollinen analyysi

Tutkielmassa tarkastellaan valittujen muuttujien välisiä assosiaatioita eli yhteyksiä rikollisuuteen. Kausaliteettia tutkielmassa ei pyritä löytämään, sillä käytetyillä menetelmillä ei ole mahdollista selvittää esimerkiksi seksuaalikäyttäytymisen mahdollista vaikutusta rikollisuuteen. Käytän analyysissa ja pohdinnasta ilmausta ”nostaa riskiä”, mutta tällä ei viitata syy-seuraussuhteeseen.

Tilastollisena analyysimenetelmänä toimii logistinen regressioanalyysi, joka toteutetaan kahden ryhmän välisellä vertailulla. Regressioanalyysia käytetään kriminologisessa tutkimuksessa varsin usein (Kivivuori ym., 2018, s. 93). Esimerkiksi McAran ja McVien (2010, s. 186) nuorisoriikollisuutta käsittelevässä artikkelissa muun muassa vertailtiin riskiä 15-vuotiaiden tyttöjen ja poikien väkivaltaisuuteen erilaisten selittävien muuttujien valossa. Lisäksi esimerkiksi terveystieteet hyödyntävät regressioanalyysia selvittäessä eri tekijöiden vaikutusta sairastumisen riskiin.

Logistisella regressioanalyysilla tarkoitetaan lineaarisen regression erityistä sovellusta, jossa selitetään jonkin kaksiluokkaisen ilmiön esiintymistä. Tiivistetysti regressioanalyysin tarkoituksena on saada hallintaan selitettävän muuttujan vaihtelu selittävien muuttujien avulla. Regressioanalyysi pohjaa aiemman tutkimuksen tai teorian

⁴ Liikennetapaturmien käsittely itsessään saattaisi olla ongelmallista, sillä vaikka tarkastelen 15-vuotiaita nuoria, joista osa on juuri saanut mopokortin, voi liikennetapaturmia moottoriajoneuvoilla selittää moni muukin asia kuin nuoren oma käyttäytyminen, vaikka oma käyttäytyminen mitä todennäköisimmin lisääkin onnettomuusriskiä.

pohjalta rakennettuun olettamukseen, jonka analyysi kumoo tai vahvistaa. Sitä tehtäessä on mietittävä, mitkä muuttujat on sisällöllisin perustein huomioitava mallissa, vaikkei niiden selityskyky olisikaan tilastollisesti merkitsevä. (Tähtinen ym., 2011, s. 150–151.) Tästä hyvänä esimerkkinä tutkielmassani toimii luokka-aste, jonka mukaan ottaminen olisi saattanut olla perusteltua, vaikka se ei ristiintaulukoinnin perusteella ollut tilastollisesti merkitsevä. Koska eroja 8.- ja 9.-luokkalaisten rikoskäyttäytymisen välillä ei kuitenkaan havaittu, olivat nämä kaksi syytä – tilastollisen merkitsevyyden sekä rikoskäyttäytymisen erojen puute – riittävä peruste jättää luokka-aste regressioanalyysin ulkopuolelle. Regressioanalyysillä voidaan tutkia myös tärkeäksi tiedettyjen muuttujien osuutta selittävinä tekijöinä sekä eri muuttujien kykyä selittää tiettyä ilmiötä (Metsämuuronen, 2008, s. 115). Näitä huomioita soveltaen tarkastelen analyysissäni, kuinka paljon esimerkiksi eri riskikäyttäytymistä kuvaavat muuttujat vaikuttavat rikollisuuden riskiin.

Logistisessa regressioanalyysissä keskeisiä termejä ovat *odds* ja *odds ratio*. *Odds* voidaan suomentaa vedoksi tai vedonlyöntisuhteeksi ja *odds ratio* (OR) liittyy suhteellisten osuuksien tai todennäköisyyksien vertailuun, siis kahden vedon suhteeseen eli etäisyyteen toisistaan (Rita, 2004, s. 207, 208). Termistä *odds* ei ole vakiintunutta käännöstä, mutta se käännetään usein tieteellisissä julkaisuissa riskiksi, kuten itsekin tutkielmassani teen. Käännöstä on myös kritisoitu (ks. esim. Rita ym., 2008, s. 72). *Odds ratio* taas merkitsee riskisuhdetta tai vetosuhdetta, joista käytän jälkimmäistä tai lyhennettä OR. Regressioanalyysia kuvaavissa Taulukoissa 4 ja 5 vetosuhde (OR) kuvaa vedon (*odds*) kerrointa, kun selittävä muuttuja kasvaa yhdellä yksiköllä.

Analyysit toteutetaan IBM SPSS –ohjelmiston avulla. Analyysi jakautuu kahteen osaan, jossa ensimmäisessä hyödynnetään ristiintaulukointia. Sen avulla tarkastelen nuorten seksuaalista aktiivisuutta sekä rikkeisiin ja rikoksiin syyllistymistä sukupuolittain 8.- ja 9.-luokkalaisten vastaajien keskuudessa. Tämä toimii paitsi pohjustuksena analyysille, myös regressioanalyysia tukevana menetelmänä.

Logistisessa regressioanalyysissä selitettävänä muuttujana toimii kolmen rikkomus- ja rikosmuuttujan muodostama muuttuja, joka kuvaa nuorten rikoskäyttäytymistä omaisuus- ja väkivaltarikosten osalta. Analyysia on kaksi, joista molemmat selittävät rikollisuutta, mutta joissa pääselittäjänä toimiva seksuaalikäyttäytymisen muoto

vaihtuu. Analyysit sisältävät laskentatavasta riippuen kolme tai neljä mallia (mallit 1, 2, 3a ja 3b). Analyysien 1 ja 2 Malleissa 1 on mukana vain seksuaalikäyttäytymistä kuvaava selittävä muuttuja. Malleihin 2 lisätään taustamuuttujat ja tarkastellaan, pystyvätkö ne selittämään seksuaalikäyttäytymisen yhteyden rikollisuuteen. Malleissa 3a lisätään kaikki muut riskikäyttäytymisen muodot, paitsi kypärän käyttö mopoilla tai moottoripyöräillä, sillä vain noin puolet vastaajista kulkee mopolla. Malleissa 3b mukaan lisätään kypäränkäyttöä mittaava muuttuja. Alla olevassa Taulukossa 1 on kuvattu tutkielman logistisen regressioanalyysin mallinnusstrategia, joka kuvaa molempien analyysien mallien koontia.

Taulukko 1. Logistisen regressioanalyysin mallinnusstrategia

Malli 1	Selitetävän muuttujan ja seksuaalikäyttäytymisen yhteys
Malli 2	Malli 1 + taustamuuttujat (sukupuoli ja välit vanhempiin)
Malli 3a	Malli 2 + riskikäyttäytyminen
Malli 3b	Malli 3a + kypärän käyttö mopoilla tai moottoripyöräillä

Logistiset regressioanalyysit toteutetaan myös erikseen tytöille ja pojille, sillä varhaiset seksuaalikokemukset on aiemmassa tutkimuksessa yhdistetty esimerkiksi tyttöjen väkivaltaiseen käyttäytymiseen, kun taas pojilla väkivaltaisuuden vaikuttavat henkilökohtaisten kokemusten sijaan ulkoiset tekijät, kuten kaverit tai ulkona hengailu (McAra & McVie, 2010, s. 187). Sukupuolten välillä toteutettu regressioanalyysi avataan omassa alaluvussa, erillään kahta seksuaalikäyttäytymisen muotoa tarkastelevista analyyseista. Sukupuolia käsittelevä regressioanalyysi toteutetaan ainoastaan Mallille 3a, jossa on mukana kaikki muuttujat kypärän käyttöä lukuun ottamatta. Tällä pyritään muun muassa varmistamaan riittävä tilastollinen voima.

Vertailuluokka eli referenssikategoria saa logistisessa regressioanalyysissä arvon 1. Mikäli tähän verrattuna malleissa esitelty muuttujan OR = 1, muuttujat ovat toisistaan riippumattomia eli niiden välillä ei ole assosiaatiota. Mikäli OR on suurempi kuin yksi, on sen veto suurempi kuin vertailuryhmällä, kun taas alle yksi tarkoittaa madaltunutta

vetoa suhteessa referenssiryhmään. OR kertoo, vähentääkö tai kasvattaako kyseessä olevan selittävän muuttujan luokka riskiä rikollisuuteen ja kuinka paljon.

Taustamuuttujissa vastaajan suhteessa vanhempiinsa referenssikategoria on hyvät välit vanhempiin, ja sukupuolen osalta referenssikategoriana ovat tytöt. Seksuaalikäyttäytymisessä referenssikategoriana ovat ensimmäisessä analyysissä ne, jotka eivät ole olleet yhdynnässä ja toisessa analyysissä ne, jotka ovat raportoineet ehkäisyyn olleen kunnossa edellisessä yhdynnässä. Riskikäyttäytymisen osalta referenssikategoriana ovat ne nuoret, jotka eivät ole raportoineet kyseistä riskikäyttäytymisen muotoa (esim. käyttää aina kypärää mopoillessa, ei tupakoi). Sekä kaksi- että kolmiluokkaisten muuttujien kohdalla vertailu tapahtuu siihen luokkaan, joka ei ole raportoinut riskikäyttäytymistä.

3.3 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tässä alaluvussa käsittelen tutkielmani reliabiliteettia ja validiteettia. Reliabiliteetin osalta arvioin Kouluterveyskyselyä muun muassa edustavuuden, mittausvirheiden sekä vastaajien määrän kautta. Validiteetti voidaan jakaa tutkimuksen ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin, ja tarkastelen sen osalta lyhyesti esimerkiksi oman tutkielmani operationalisointia, käytettyjä asteikkoja ja epätarkkuuksia.

3.3.1 Reliabiliteetti

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan mittarin luotettavuutta eli mittausvirheettömyyttä. Reliaabelilla mittarilla tulokset ovat toistettavissa. (Denscombe, 2010, s. 298; Nummenmaa ym., 2017, s. 20.) Kouluterveyskysely tuottaa kansallisella ja paikallisella tasolla monipuolista ja kattavaa seurantatietoa. Se toimii keskeisenä korkeatasoisena tiedontuottajana suomalaisnuorten tutkimuksessa (Halme ym., 2016, s. 5). Kouluterveyskysely on otantamenetelmältään ja toistettavuudeltaan vakiintunut ja luotettavana pidetty, mikä lisää myös oman tutkielmani reliabiliteettia.

Noin 50 000 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksella vuoden 2015 Kouluterveyskyselyn aineiston voidaan todeta olevan kattava, vaikkakin suppeampi muihin vuosiin verrattuna. Kouluterveyskyselyn kattavuus on ollut vuosina 2000–2013 8. ja 9. luokan osalta 72–84 prosentin välillä, kun vuonna 2015 aineiston kattavuus jäi 43 prosenttiin. Tämä

johtui jo aiemmin mainituista tiedonkeruuseen liittyvistä teknisistä ongelmista. Ongelmat eivät kuitenkaan vaikuttaneet koko maasta raportoitavan tiedon laatuun. (Halme ym., 2016, s. 7, 8; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.)

Mittarin luotettavuutta olen tarkastellut muuttujien valinnan yhteydessä, mutta yleisesti mittarien luotettavuutta puoltaa, ettei tulosten raportoinnissa ole noussut esiin merkittäviä ongelmia kysymyksenasettelussa tai ilmennyt suurta vastaajakatoa (Halme ym., 2016). Omalta osaltani pyrin vahvistamaan tutkielman reliabiliteettia raportoimalla mahdollisimman tarkasti muuttujamuunnokset aineistoa ja tutkimusmenetelmiä käsittelevissä alaluvuissa.

3.3.2 Validiteetti

Validiteetti tarkoittaa tutkimuksen tarkkuutta ja täsmällisyyttä eli sitä, missä määrin on kyetty mittaamaan sitä, mitä on ollut tarkoitus mitata (Denscombe, 2010, s. 298; Nummenmaa ym., 2017, s. 20). Tutkielmassa aineistoa esiteltäessä on perusteltu, miksi valitut muuttujat ovat päätyneet tutkimukseen verrattuna muihin muuttujiin. Kuten tutkimuksessa yleensä, yhtenä keskeisenä kysymyksenä nousee esiin aiheen ja muuttujien rajaus. Kaksiluokkaiset muuttujat voivat osaltaan tuoda ongelmia tuloksiin varsinkin, jos esimerkiksi rikkomusten ja rikosten osalta kyse on hyvin pienistä joukoista vastaajia. Tämä on ymmärrettävää, kun verrataan rikoksia tekeviä muuhun väestöön, sillä rikoksiin syyllistyy vain pieni osa väestöstä. Kuitenkin aineiston yli 50 000 yläkoululaista vastaajaa auttavat takaamaan, että prosentuaalisesti pienikin joukko mahdollistaa tilastollisten päättelyiden tekemisen. Tämä näkyy myös tulosten tilastollisessa merkitsevyydessä.

Tutkielman muuttujien valintaan ovat vaikuttaneet vahvasti sekä teoria että aiempi tutkimus. Taustamuuttujiksi valikoitui sellaisia muuttujia, joita usein kvantitatiivisessa tutkimuksessa käsitellään, kuten sukupuoli. Ikä sen sijaan on jo sisäänrakennettuna vastaajajoukossa, mutta luokka-aste otettiin taustamuuttujaksi sen mahdollisen selittävyyden vuoksi etenkin tiettyjen muuttujien osalta. Teoria taas on määrittänyt valintaa ottaa suhde vanhempiin sekä eri riskikäyttäytymisen muodot muuttujiksi.

On allekirjoittaneen vastuulla ottaa huomioon mahdolliset rajoitteet tulosten tulkinnan osalta, joihin palaan tarkemmin tutkielman pohdintaosassa. Ulkoista validiteettia on

tarkasteltava esimerkiksi sen kautta, miten saamiani tuloksia voi yleistää koskemaan suomalaisia nuoria ja kyseistä ikäkohorttia. Yleistettävyyttä tukee kuitenkin Kouluterveyskyselyn käyttö aineistona. Kouluterveyskyselyä voidaan pitää jo sen toistettavuuden sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vuoksi luotettavana ja yleistyksiä mahdollistavana aineistona, kun tutkielman rajaukset ja muut yleistettävyyteen vaikuttavat tekijät on huomioitu. Muihin maihin tulosten yleistäminen taas on ongelmallista, enkä siihen pyri, vaikka tietyltä osin etenkin nuoruuteen liittyvä riski- ja rikoskäyttäytymisenkin ovatkin universaaleja ilmiöitä. Sisäisen validiteetin osalta taas esimerkiksi tutkimuskysymys on sikäli selkeästi rajattu, ettei siihen vastaaminen todennäköisesti koidu ongelmaksi.

3.4 Tutkimuseettiset näkökohdat

Nuoria tutkittaessa on aina tiettyjä tutkimuseettisiä näkökulmia, jotka on otettava huomioon. Nuorten rikollisuutta tutkittaessa rikollisuuden tuoma stigma lisää aiheen herkkyyttä, jolloin sanavalinnoillakin on merkitystä. Etenkin nuorten seksuaalisuutta sekä rikollisuutta tutkittaessa on keskeistä huomioida aiheen sensitiivisyys esimerkiksi tuloksia raportoitaessa, mutta tutkimuseettisyys liittyy tutkielmaan jo aiheen valinnan, tutkimuskysymysten ja muuttujien valinnan kautta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kautta saatu aineisto on rajattu koskemaan vain niitä muuttujia, jotka ovat relevantteja tämän tutkielman kannalta. Näin ollen tutkielmassa ei käsitellä ollenkaan vastaajien henkilötietoja tai muita tunnistetietoja. Tutkielman aineisto säilytetään salasanasuojatussa kansiossa tietokoneella ja se hävitetään välittömästi tutkielman valmistumisen jälkeen. Aineistoa on käsitelty yksin tilassa, joihin muilla ei ole pääsyä.

Tämän tutkielman tutkimuseettiset kysymykset liittyvät pitkälti analyysiin ja tuloksista raportointiin. Mikäli hypoteesini mukainen yhteys seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden välillä löytyy, ei se merkitse syy-seuraussuhdetta esimerkiksi ehkäisyn käyttämättä jättämisen ja rikollisuuden välillä. Varomaton seksuaalikäyttäytyminen, tupakointi tai alkoholinkäyttö eivät itsessään tee kenestäkään rikollista, eikä tällaista mielle yhtymää tule syntyä tämän tutkielman kautta. Tutkielmassani tarkastelen, onko tässä aineistossa nuorten rikoskäyttäytymisen ja seksuaalikäyttäytymisen välillä

yhteyttä. Pyrin analyysissäni mahdollisen yhteyden merkityksen paikantamiseen ja määrittelyyn, mutta mikäli yhteys löytyy, aihe vaatii ennen kaikkea jatkotutkimusta ja syvempää pohdintaa, kuin mitä tässä tutkielmassa ja tällä asetelmalla on mahdollista saavuttaa.

4 ANALYYSI

Tutkielman analyysi toteutetaan useammassa osassa. Ensimmäiseksi tarkastellaan muuttujia niiden jakaumien sekä ristiintaulukointien kautta, minkä jälkeen analysoidaan kolme erillistä logistista regressioanalyysia. Logistiset regressioanalyysit pohjautuvat niin sanottuihin pakotettuihin malleihin, joihin muuttujat on valittu etukäteen teorian pohjalta (Metsämuuronen, 2008, s. 121). Ensimmäisessä analyysissä mallien avulla tarkastellaan yhdyntäkokemuksen yhteyttä rikollisuuteen, toisessa ehkäisyn puuttumisen yhteyttä rikollisuuteen ja kolmannessa sukupuolten eroja seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteydessä. Analyysi liitetään osaksi aiempaa tutkimusta ja tutkielman teoriakehikkoa pohdintaluvussa.

Logistiset regressioanalyysit koskien seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyttä on rakennettu askeltaen. Regressioanalyysit muodostavat kolme mallia, jotka esiteltiin aiemmin Taulukossa 1. Sukupuolten välisessä tarkastelussa hyödynnetään Mallia 3a. Analyysi sisältää siis useita logistisia regressiomalleja, joissa tarkastellaan, onko seksuaalikäyttäytymisellä, tarkemmin yhdynnässä olemisellä ja ehkäisyn puuttumisella viimeisimmässä yhdynnässä, yhteyttä rikollisuuteen ja jos on, selittääkö muu riskikäyttäytyminen tätä yhteyttä.

4.1 Muuttujat ja ristiintaulukoinnit

Taulukko 2 sisältää muuttujat ja niiden jakaumat aineistossa. Taulukosta 2 nähdään, että tutkielman kannalta relevantteja muuttujia koskeviin kysymyksiin on saatu riittävästi vastauksia luotettavan tilastollisen analyysin tekemiseksi. Sukupuolta ja luokkastetta koskeviin kysymyksiin vastasivat kaikki kyselyyn osallistujat. Myös tupakointia, alkoholinkäyttöä ja kannabiksenkäyttöä koskevissa kysymyksissä oli kussakin yli 50 000 vastausta. Vastaajajoukkoa selvästi rajaavimmat muuttujat ovat sukupuoliyhteydessä olemista ja ehkäisynkäyttöä mittaavat muuttujat. Sukupuoliyhteydessä ilmoitti olleensa noin 18 % vastaajista. Lisäksi on syytä huomata mopoillessa tai moottoripyöräillessä kypäränkäyttöä mittaava kysymys, jossa vastauksiin sisältyivät En kulje kyseisellä tavalla -vastaukset. Niiden osuus kaikista vastauksista oli noin 48 %, mitä ei ole erikseen merkitty Taulukkoon 2, mutta vastaajien lukumäärä näkyy suluissa muuttujan nimen perässä. Kaikkien muuttujien kohdalla Taulukossa 2 muuttujien

havaintoyksikköjen määrä (N) viittaa kyseistä muuttujaa kuvaavan kysymykseen tai kysymyksiin vastanneiden lukumäärää ja vastaavasti jokaista yksittäistä luokkaa kuvaavien prosenttiosuus vastaa kyseisen luokan osuutta kysymykseen vastanneista.

Taulukko 2. Muuttujien jakaumat

Muuttuja (N)	Luokkien arvot	N (%)
Sukupuoli (50 404)	Poika	25 147 (49,9)
	Tyttö	25 257 (50,1)
Luokka-aste (50 404)	8. luokka	25 361 (50,3)
	9. luokka	25 043 (49,7)
Välit äitiin (48 841)	Hyvät välit äitiin	41 550 (85,1)
	Huonot välit äitiin	7 291 (14,9)
Välit isään (46 882)	Hyvät välit isään	35 810 (76,3)
	Huonot välit isään	11 072 (23,6)
Rikollisuus (49 452)	Ei	40 436 (81,8)
	Kyllä	9 016 (18,2)
Sukupuolilyhteys (47 483)	Ei yhdyntäkokemusta	38 834 (81,8)
	Yhdynnässä olleet	8 649 (18,2)
Ehkäisynkäyttö (8 585)	Edellisessä yhdynnässä ehkäisy kunnossa	6 324 (73,7)
	Edellisessä yhdynnässä ehkäisy ei kunnossa	2 271 (26,5)
Alkoholinkäyttö (50 147)	Ei käytä alkoholia	35 590 (71)
	Alkoholia alle 1krt/kk	9 598 (19,1)
	Alkoholia yli 1krt/kk	4 959 (9,9)
Tupakointi (50 150)	Ei tupakoi	35 675 (71,1)
	Tupakoi satunnaisesti tai säännöllisesti	14 475 (28,9)
Kannabis (50 038)	Ei käyttänyt kannabista	45 946 (91,8)
	Käyttänyt kannabista	4 092 (8,2)
Rahapelit (49 082)	Ei pelaa rahapelejä	34 969 (71,2)
	Pelaa rahapelejä 1 krt/kk tai harvemmin	8 107 (16,5)
	Pelaa rahapelejä useammin kuin kerran kuussa	6 006 (12,2)

Kypärän käyttö (26 354)	Käyttää kypärää mopoillessa tai moottoripyöräillessä aina	24 365 (92,5)
	Käyttää kypärää mopoillessa tai moottoripyöräillessä joskus tai ei koskaan	1 989 (7,5)

Ristiintaulukointien avulla tarkastelin alustavasti yhteyksiä selittävien muuttujien ja rikollisuuden välillä ottamatta huomioon muita tekijöitä. Selvin yhteys rikollisuuteen oli ristiintaulukointien perusteella muulla riskikäyttäytymisellä. Kaikki Taulukossa 2 raportoidut tulokset ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$). Ristiintaulukoinneista koottu rikollisuuden raportointia kuvaava Taulukko 3 sisältää tutkielmassa käytetyt muuttujat luokka-astetta lukuun ottamatta.

Ristiintaulukointien perusteella kävi ilmi, että 8.- ja 9.-luokkalaisten rikoskäyttäytyminen oli hyvin samankaltaista. 8.-luokkalaisista 18 % oli tehnyt yhden tai useamman rikoksen viimeisen vuoden aikana, kun 9.-luokkalaisista vähintään yhden rikoksen oli tehnyt 18,5 %. Rikoksen tehneistä noin 50 % oli 8.- luokkalaisia ja 50 % 9.-luokkalaisia (Liitetaulukko 1). Lisäksi Pearsonin khiin neliö -testi osoitti, ettei rikollisuuden ja luokka-asteen välinen yhteys ole tilastollisesti merkitsevä ($p > 0,05$). Näistä syistä luokka-aste taustamuuttujana jätettiin pois varsinaisista regressiomalleista.

Taustamuuttujat osoittivat poikien raportoivan enemmän rikoksia kuin tyttöjen. Pojista jonkin rikoksen viimeisen 12 kuukauden aikana oli tehnyt noin 24 %, kun tyttöjen vastaava osuus oli noin 13 %. Huonot välit äitiinsä raportoivista noin 29 % oli tehnyt jonkin rikoksen viimeisen 12 kuukauden aikana, kun isän kohdalla osuus oli noin 24 %. Molempien vanhempien kanssa hyvät välit omaavista vastaajista hieman yli 15 % raportoi tehneensä jonkin rikoksen. Ristiintaulukoinnin perusteella huonot välit äitiin vastanneet ovat raportoineet useammin rikollisuutta kuin ne, joilla on huonot välit isään.

Seksuaalikäyttäytymisen osalta ristiintaulukoinnit osoittivat, että yhdynnässä olleista nuorista noin 38 % oli tehnyt jonkin rikoksen viimeisen 12 kuukauden aikana. Muista kuin yhdynnässä olleista noin 14 % oli tehnyt jonkin rikoksen viimeisen vuoden aikana. Koska yhdynnässä olleita oli aineistossa noin 17 % kaikista vastaajista, rajautuu ehkäisykäyttöä koskeva analyysi vain pieneen osaan koko joukosta. Kuitenkin tämä

noin 5 000 vastaajaa on tarpeeksi suuri joukko tilastollisen analyysin tekemiseen. Niistä, jotka eivät huolehtineet ehkäisystä viimeisimmässä yhdynnässä, noin 47 % oli tehnyt jonkin rikoksen viimeisen vuoden aikana, kun ehkäisystä huolehtineista noin 35 % oli tehnyt jonkin rikoksen samalla aikavälillä. Pelkästään ristiintaulukoinnin perusteella voidaan siis arvioida yhdyntäkokemuksen olevan voimakkaammin yhteydessä rikollisuuteen kuin ehkäisyn käyttämättömyyden.

Kaikki riskikäyttäytymistä kuvaavat muuttujat ovat yhteydessä rikollisuuteen ristiintaulukointien perusteella. Erityisen voimakkaasti tämä näkyi oletusten mukaisesti päihteenkäytön kohdalla. Kannabis on analyysissa riskikäyttäytymistä kuvaava muuttuja, mutta se olisi yhtä hyvin voinut kuvata rikoskäyttäytymistä. Kannabista kerran tai useammin käyttäneistä noin 60 % oli tehnyt jonkin rikoksen viimeisen vuoden aikana. Niistä, jotka eivät olleet koskaan käyttäneet kannabista, noin 15 % oli tehnyt jonkin rikoksen.

Kerran kuussa tai useammin tosi humalaan itsensä juovista noin 53 % oli tehnyt yhden tai useamman rikoksen viimeisen vuoden aikana, kun taas harvemmin kuin kerran kuussa juovien kohdalla rikoksen tehneiden osuus oli 29 %. Vastaajista, jotka eivät juo lainkaan, vain noin 11 % oli tehnyt jonkin rikoksen. Satunnaisesti tai säännöllisesti tupakoivista 38 % oli tehnyt viimeisen vuoden aikana rikoksen, kun tupakoimattomien kohdalla vastaava osuus oli noin 10 %. Rahapelien pelaamisen yhteys rikollisuuteen oli ristiintaulukoinnin perusteella huomattava, sillä useammin kuin kerran kuussa pelaavista vähintään yhden rikoksen oli tehnyt noin 46 %. Rahapelejä pelaamattomien kohdalla vastaava osuus oli noin 12 %.

Joskus tai ei koskaan kypärää mopoillessa tai moottoripyöräillessä käyttävistä noin 47 % oli tehnyt vähintään yhden rikoksen viimeisen vuoden aikana. Aina kypärää käyttävistä noin 21 % oli tehnyt yhden tai useamman rikoksen samalla aikajänteellä. Yhteys ei siis ole ristiintaulukoinnin perusteella yhtä voimakas kuin muiden riskikäyttäytymisen muotojen kohdalla, tosin tässä on otettava huomioon noin puolet pienempi, mopolla tai moottoripyörällä kulkevista koostuva vastaajajoukko.

Taulukko 3. Ristiintaulukoinnit selittävien muuttujien ja rikollisuuden välillä

		Rikollisuus (%)		
		Luokka	Kyllä	Ei
Taustamuuttujat	Sukupuoli	Pojat	23,9	76,1
		Tytöt	12,7	87,3
	Välit vanhempiin	Hyvät välit äitiin	15,5	84,5
		Huonot välit äitiin	28,9	71,1
		Hyvät välit isään	15,3	84,7
		Huonot välit isään	23,6	76,4
Seksuaalikäyttäytyminen	Yhdyntäkokemus	Ei ole ollut yhdynnässä	13,5	86,5
		Ollut yhdynnässä	37,7	62,3
	Ehkäisykäyttö	Viim. yhdynnässä ehkäisy kunnossa	34,5	65,5
		Viim. yhdynnässä ehkäisy ei kunnossa	46,5	53,5
Riskikäyttäytyminen	Kannabis	Ei ole käyttänyt kannabista	14,5	85,5
		Käyttänyt kannabista	59,5	40,5
	Alkoholi	Ei juo alkoholia	10,5	89,5
		Humala alle 1 krt/kk	29,0	71,0
		Humala yli 1 krt/kk	52,9	47,1
	Tupakointi	Ei tupakoi	10,3	89,7
		Tupakoi satunnaisesti tai säännöllisesti	38,0	62,0
	Rahapelit	Ei pelaa rahapelejä	11,5	88,5
		Rahapelejä alle 1 krt/kk	25,8	74,2
		Rahapelejä yli 1 krt/kk	54,1	45,9
	Kypärän käyttö mo- poillessa tai mootto- ripyöräillessä	Käyttää kypärää aina	20,7	79,3
		Käyttää kypärää joskus tai ei koskaan	46,5	53,5

Kaikkien yhteyksien osalta $p < 0,001$.

4.2 Yhdyntäkokemuksen yhteys rikollisuuteen

Ensimmäisessä logistisessa regressioanalyysissä tarkastellaan yhdynnässä olemisen yhteyttä rikollisuuteen. Etenkin Mallissa 1, jossa on mukana pelkkä seksuaalikäyttäytyminen sekä Mallissa 2, jossa on lisäksi vakioitu taustamuuttujat, yhdynnässä olemisen kasvattaa rikollisuuden riskin moninkertaiseksi. Taulukossa 1 Mallin 1 $OR=3,88$ merkitsee sitä, että niiden nuorten, jotka ovat olleet yhdynnässä, riski (vetosuhde) rikoksiin on 3,88-kertainen verrattuna niihin, jotka eivät ole olleet yhdynnässä. Kuitenkin otettaessa huomioon riskikäyttäytymisen eri muotoja (malleissa 3a ja 3b) riski pienenee selvästi, mutta ei täysin poistu niiden osalta, jotka ovat olleet yhdynnässä. Lisäksi riskikäyttäytymisen eri muotojen vakioinnin tärkeys tulee esille siirryttäessä Mallista 2 Malliin 3a, kun nähdään, miten mallin selitysaste nousee merkittävästi.

Sukupuolimuuttujan OR tarkoittaa kaikissa malleissa poikien riskiä suhteessa tyttöihin. Mallissa 2 sukupuolimuuttuja osoittaa poikien riskin noin kaksinkertaiseksi ($OR=2,42$) tyttöihin nähden. Muiden muuttujien tapaan vaikutus pienenee, kun riskikäyttäytymisen muotoja vakioidaan, mutta Malleissa 3a ja 3b poikien riski on yhä suurempi kuin tyttöjen.

Vastaajan välit isään raportoitiin aineistossa useammin heikommaksi kuin välit äitiin, mutta kaikissa malleissa OR oli suurempi, kun huonot välit oli raportoitu äidin kohdalla verrattuna isään. Myös välejä vanhempiin mittaavien muuttujien ja rikollisuuden välinen OR laski, kun muuttujia lisättiin.

Riskikäyttäytymisestä päihteidenkäyttö sekä rahapelit nostivat erityisesti riskiä rikollisuuteen. Mallissa 3a päihteidenkäytön osalta humalahakuinen juominen useammin kuin kerran kuussa ($OR=2,51$), kannabiksen käyttö ($OR=2,20$) sekä satunnainen tai säännöllinen tupakointi ($OR=2,21$) nostivat riskiä suhteessa niihin vastaajiin, jotka eivät niitä tee. Myös kuukausittainen rahapelien pelaaminen nosti riskiä selvästi ($OR=2,46$). Tulokset olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p<0,001$).

Riskikäyttäytyminen selittää siis suuresti rikollisuutta, mutta ei täysin poista seksuaalikäyttäytymisen yhteyttä rikollisuuden raportointiin eikä näin ollen yhdynnässä olemista voi lukea varauksetta yhdeksi riskikäyttäytymisen muodoksi. Kuitenkin yhdynnässä olemisen OR laski merkittävästi Mallista 1 ($OR=3,88$) esimerkiksi Malliin 3a ($OR=1,27$).

Mallien 3a ja 3b välillä riskikäyttäytymisen osalta ainoastaan alkoholinkäytön kerran kuussa tai useammin vetosuhte kasvaa, tosin vain marginaalisesti (Malli 3a OR=2,51, Malli 3b OR=2,52). Mallien 3a ja 3b välillä suurin lasku vetosuhteiden osalta tapahtuu kerran kuussa tai useammin rahapelejä pelaamista sekä satunnaista tai säännöllistä tupakointia mittaavien muuttujien kohdalla, muiden muuttujien kohdalla vetosuhteen lasku on selvästi pienempää. Mallissa 3b voimakkain yhteys rikollisuuteen on alkoholinkäytön lisäksi kannabiksen käytöllä (OR=2,18), rahapelien pelaamisella kerran kuussa tai useammin (OR=2,30) sekä satunnaisella tai säännöllisellä tupakoinnilla (OR=2,01).

Mallien selitysasteita voidaan pitää kohtalaisina ottaen huomioon rikollisuuden ja ihmisten käyttäytymisen kompleksisuuden sekä mahdottomuuden huomioida kaikkia niihin vaikuttavia muuttujia. Jo pelkästään yhden ainoan muuttujan eli yhdyntäkokemuksen selitysaste, yli 8 %, on sellaisenaan sangen korkea. Kaikki tulokset olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$) ja vetosuhteiden luottamusvälit maltillisia. Tulosten tilastollinen merkitsevyys on merkitty taulukkoon, mutta sen pystyy havaitsemaan myös luottamusväleistä, sillä ne eivät leikkaa lukua 1.

Taulukko 4. Logistinen regressio yhdyntäkokemuksen yhteydestä rikollisuuteen

	Malli 1 (N=46 676)			Malli 2 (N=43 264)			Malli 3a (N=42 266)			Malli 3b (N=22 323)		
	95 % LV			95 % LV			95 % LV			95 % LV		
	OR	Alaraja	Yläraja	OR	Alaraja	Yläraja	OR	Alaraja	Yläraja	OR	Alaraja	Yläraja
Yhdyntä	3,88***	3,68	4,09	3,49***	3,29	3,70	1,27***	1,18	1,37	1,24***	1,14	1,35
Sukupuoli (poika)				2,42***	2,29	2,55	1,82***	1,71	1,94	1,73***	1,59	1,88
Huonot välit äitiin				1,86***	1,73	1,99	1,64***	1,52	1,77	1,63***	1,48	1,80
Huonot välit isään				1,50***	1,39	1,58	1,35***	1,26	1,45	1,28***	1,17	1,39
Kannabis (1 krt tai yli)							2,20***	2,00	2,41	2,18***	1,95	2,43
Alkoholi (alle 1krt/kk)							1,66***	1,54	1,80	1,54***	1,40	1,69
Alkoholi (1krt/kk tai enemmän)							2,51***	2,27	2,77	2,52***	2,24	2,83
Rahapelit (alle 1krt/kk)							1,80***	1,68	1,94	1,81***	1,66	1,99
Rahapelit (1krt/kk tai enemmän)							2,46***	2,27	2,68	2,30***	2,08	2,55
Tupakointi (satunn./säännöll.)							2,21***	2,05	2,37	2,01***	1,84	2,20
Kypärän käyttö (joskus/ei koskaan)										1,71***	1,49	1,95
Selitysaste (%)			8,2			12,6			25,5			25,9

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

4.3 Ehkäisyn käyttämättömyyden yhteys rikollisuuteen

Seksuaalikäyttäytymisen muodoista ehkäisykäytön puute nostaa aineistossa seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden välistä vetosuhdetta selvästi vähemmän kuin yhdynnässä olemisen (OR=1,65). Tulokset ovat kautta Analyysin 2 tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p<0,001$), paitsi Mallin 3b isäsuhdetta mittaava muuttuja, joka on tilastollisesti merkitsevä ($p<0,01$).

Kun muita muuttujia ei ole vakioitu, on ehkäisyä käyttämättömien kohdalla OR 1,65 ja mallin selitysastekin selvästi matalampi kuin yhdynnässä olemisen kohdalla, vain 1,6 %. Muiden muuttujien lisääminen madalsi edellä mainitun riskiä suhteessa selvästi vähemmän kuin aiemmassa analyysissä yhdynnässä olemisen osalta, ja riskikäyttäytymisen muotojen vakioinnin jälkeen on molempien seksuaalikäyttäytymistä kuvaavan muuttujien vetosuhteet lähes sama. Esimerkiksi Mallissa 3a ehkäisyä käyttämättömien rikollisuuden riski (OR=1,33) on kuitenkin hieman korkeampi verrattuna yhdynnässä olemisen vetosuhteeseen (OR=1,27), vaikka erot ovatkin hyvin pieniä.

Taustamuuttujien lisääminen nostaa Malli 2:n selitysastetta merkittävästi, mutta samalla laskee ehkäisyn käyttämättömyyden vetoa huomattavasti (OR=1,27). Myös tässä regressioanalyysissä on poikien riski selvästi kohonnut (OR=2,36) tyttöihin verrattuna. Huonot välit vanhempiin omaavilla on sekä äitisuhteen että isäsuhteen osalta korkeampi riski rikollisuuteen verrattuna niihin, joilla on vanhempiensa hyvät välit, vetosuhteiden ollessa vain hieman matalammat kuin analyysissä 1. Mallissa 2 huonot välit äitiin (OR=1,80) nostaa rikollisuuden riskiä enemmän kuin huonot välit isään (OR=1,41).

Mallissa 3a riskikäyttäytymisen vakioiminen paitsi nostaa hieman ehkäisystä huolehtimattomuuden vetosuhdetta verrattuna Malliin 2, nostaa myös merkittävästi mallin selitysastetta, joka ylittää Mallissa 3a (27,5 %) lievästi Analyysin 1 Mallin 3a selitysasteen (25,5 %). Mallissa 3a sukupuolten välisten erojen kaventuminen vetosuhteen osalta näkyy selvästi. Myös välejä vanhempiin mittaavien muuttujien vetosuhteet laskevat hieman.

Alkoholinkäyttö tosi humalaan saakka kerran kuussa tai useammin nostaa Mallissa 3b rikollisuuden riskiä kaikista muuttujista eniten (OR=2,95). Myös kannabiksen

käyttäminen (OR=2,35) ja kerran tai kuussa rahapeliä pelaaminen (OR=2,37) nostavat rikollisuuden riskiä selvästi. Riskikäyttäytyminen selittää siis tässäkin analyysissä rikoskäyttäytymistä voimakkaasti, mutta eri riskikäyttäytymisen muotojen vakiointi ei täysin poista ehkäisystä huolehtimattomuuden yhteyttä rikollisuuteen.

Taulukko 5. Logistinen regressio ehkäisyn käyttämättömyyden yhteydestä rikollisuuteen

	Malli 1 (N=8 358)			Malli 2 (N=7 257)			Malli 3a (N=6 962)			Malli 3b (N=5 260)		
	95 % LV			95 % LV			95 % LV			95 % LV		
	OR	Alaraja	Yläraja	OR	Alaraja	Yläraja	OR	Alaraja	Yläraja	OR	Alaraja	Yläraja
Ehkäisystä ei huolehdittu	1,65***	1,49	1,82	1,27***	1,13	1,42	1,33***	1,17	1,52	1,34***	1,15	1,57
Sukupuoli (poika)				2,36***	2,13	2,62	1,89***	1,65	2,15	1,87***	1,61	2,18
Huonot välit äitiin				1,80***	1,59	2,04	1,63***	1,42	1,88	1,67***	1,43	1,96
Huonot välit isään				1,41***	1,26	1,58	1,26***	1,11	1,43	1,22**	1,06	1,42
Kannabis (1 krt tai yli)							2,39***	2,09	2,73	2,35***	2,02	2,73
Alkoholi (alle 1krt/kk)							1,52***	1,31	1,77	1,54***	1,29	1,85
Alkoholi (1krt/kk tai enemmän)							2,75***	2,32	3,26	2,95***	2,42	3,60
Rahapelit (alle 1krt/kk)							1,59***	1,38	1,84	1,60***	1,35	1,89
Rahapelit (1krt/kk tai enemmän)							2,48***	2,13	2,88	2,37***	1,99	2,82
Tupakointi (satunn./säännöll.)							1,55***	1,35	1,79	1,51***	1,28	1,78
Kypärän käyttö (joskus/ei koskaan)										1,54***	1,23	1,93
Selitysaste (%)			1,6			8,0			27,5			28,6

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

4.4 Analyysi sukupuolten eroista

Keskeisten regressioanalyysien lisäksi päätettiin analysoida tyttöjä ja poikia erikseen. Mallina käytettiin aiempien regressioanalyysien Mallia 3a, jota käytettiin Mallin 3b sijaan, sillä tytöt mopoilevat vähemmän kuin pojat. Tämä saattaisi rajata analyysia tarpeettomasti ja heikentää tilastollista voimaa. Sukupuolten käsittely erikseen pienensi otoksia, mikä johti tilastollisen merkitsevyyden heikkenemiseen useamman muuttujan kohdalla.

Tytöillä yhdyntäkokemuksen yhteys rikollisuuteen ($OR=0,91$) ei ollut tilastollisesti merkitsevä toisin kuin poikien ($OR=1,55$), joiden tulos oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Yhdyntäkokemus oli myös ainut analyysin muuttuja, jonka kohdalla poikien riski rikollisuuteen oli korkeampi kuin tyttöjen.

Huonot välit äitiin, alle kerran kuussa rahapelien pelaaminen sekä tupakointi nostivat tyttöjen riskiä rikollisuuteen selvästi enemmän kuin pojilla analyysissa, jossa seksuaalikäyttäytymistä edusti yhdyntäkokemus. Huonot välit isään sekä kannabiksen käyttö nostivat riskiä rikollisuuteen molemmilla sukupuolilla hyvin samankaltaisesti. Alle kerran kuussa juominen nosti tyttöjen ($OR=1,85$) riskiä enemmän kuin poikien ($OR=1,56$), mutta ero oli pieni verrattuna edellä mainittuihin riskikäyttäytymisen muotoihin, jotka nostivat molempien sukupuolten riskiä, mutta voimakkaammin tyttöjen kohdalla.

Taulukko 6. Yhdyntäkokemuksen yhteys rikollisuuteen sukupuolen mukaan

	Pojat (N=20 548)			Tyttöt (N=21 718)		
	95 % LV			95 % LV		
	OR	Alaraja	Yläraja	OR	Alaraja	Yläraja
Yhdyntäkokemus	1,55***	1,41	1,71	0,91	0,81	1,03
Huonot välit äitiin	1,46***	1,31	1,62	1,81***	1,62	2,01
Huonot välit isään	1,35***	1,22	1,48	1,36***	1,23	1,50
Kannabis (1 krt tai yli)	2,21***	1,95	2,49	2,24***	1,94	2,59
Alkoholi (alle 1krt/kk)	1,56***	1,41	1,72	1,85***	1,63	2,10
Alkoholi (1krt/kk tai enemmän)	2,28***	2,00	2,60	2,78***	2,37	3,25
Rahapelit (alle 1krt/kk)	1,67***	1,53	1,83	2,07***	1,83	2,33
Rahapelit (1krt/kk tai enemmän)	2,37***	2,16	2,60	2,96***	2,39	3,67
Tupakointi (satunn./säännöll.)	1,91***	1,75	2,10	2,82***	2,49	3,18
Selitysaste (%)			23,6			23,4

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Seksuaalikäyttäytymisen osalta yhdynnässä oleminen näyttää nostavan aineiston perusteella rikollisuuden riskiä siis ainoastaan pojilla. Sen sijaan ehkäisyn käyttämättömyys nostaa tyttöjen rikollisuuden riskiä selvästi. Pojillakin ehkäisyn käyttämättömyys nostaa riskiä rikollisuuteen, mutta vähemmän. Lisäksi poikien kohdalla yhteys on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p<0,05$), kun taas tyttöjen kohdalla yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<0,001$). Tyttöillä huonot välit äitiin nostavat rikollisuuden riskiä enemmän kuin pojilla, mutta isän osalta poikien riski on hieman korkeampi kuin tyttöjen. Huonot välit isään -muuttuja on tilastollisesti merkitsevä molemmilla sukupuolilla ($p<0,01$).

Riskikäyttäytymisen vaikutuksessa näkyy ehkäisyn käyttämättömyyttä tarkastelevassa analyysissä eroja sukupuolten välillä. Tyttöjen riskikäyttäytyminen, kuten tupakointi ja rahapelien pelaaminen useammin kuin kerran kuussa, nostaa rikollisuuden riskiä enemmän kuin poikien riskikäyttäytyminen, vaikka molemmilla sukupuolilla riskikäyttäytyminen nostaa riskiä selvästi. Rahapelaaminen useammin kuin kerran kuussa

nosti tyttöjen (OR=3,63) rikollisuuden riskiä enemmän kuin mikään muu, myös merkittävästi enemmän kuin pojilla (OR=2,07).

Taulukko 7. Ehkäisyn käyttämättömyyden yhteys rikollisuuteen sukupuolen mukaan

	Pojat (N=3 608)			Tytöt (N=3 354)		
	OR	95 % LV		OR	95 % LV	
		Alaraja	Yläraja		Alaraja	Yläraja
Ehkäisystä ei huolehdittu	1,23*	1,05	1,44	1,78***	1,43	2,21
Huonot välit äitiin	1,44***	1,18	1,75	1,80***	1,48	2,20
Huonot välit isään	1,33**	1,11	1,60	1,23**	1,02	1,47
Kannabis (1 krt tai yli)	2,31***	1,93	2,76	2,43***	1,99	2,95
Alkoholi (alle 1krt/kk)	1,58***	1,31	1,91	1,55**	1,19	2,02
Alkoholi (1krt/kk tai enemmän)	2,83***	2,28	3,53	2,72***	2,04	3,61
Rahapelit (alle 1krt/kk)	1,21	0,99	1,47	2,13***	1,72	2,65
Rahapelit (1krt/kk tai enemmän)	2,07***	1,73	2,48	3,63***	2,62	5,04
Tupakointi (satunn./säännöll.)	1,32**	1,11	1,58	2,15***	1,67	2,76
Selitysaste (%)			23,4			26,6

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielman tarkoituksena oli tarkastella, onko seksuaalikäyttäytymisellä yhteyttä rikollisuuteen ja pysyvä yhteys muita riskikäyttäytymisen muotoja vakioitaessa. Luvussa avataan ensin analyysin päätulokset, minkä jälkeen siirrytään pohdintaan. Pohdintaa koskeva alaluku on jaettu kolmeen osaan, joissa käsitellään tuloksia suhteessa aiempaan tutkimukseen muuttujittain, suhteessa teoriaan sekä pohditaan tuloksia yhteiskunnallisessa kehyksessä. Alaluvussa 5.3 käsitellään tutkimuksen rajoituksia, minkä jälkeen tutkielman aihetta ja tuloksia tarkastellaan jatkotutkimuksen kannalta. Viimeisenä alalukuna on lyhyt yhteenveto.

5.1 Päätulokset

Seksuaalikäyttäytymistä tarkasteltiin tutkielman analyysiosassa yhtenä riskikäyttäytymisen muotona, mutta erillään muusta riskikäyttäytymisestä. Tuloksissa havaittiin molempien seksuaalikäyttäytymisen muotojen nostavan rikollisuuden riskiä, mutta muuttujia vakioitaessa seksuaalikäyttäytymisen yhteys rikollisuuteen pieneni merkittävästi. Muu riskikäyttäytyminen vaikuttaa siis selittävän suurelta osin seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyttä, mutta ei täysin poista sitä.

Kahdessa ensimmäisessä regressioanalyysissä taustamuuttujien ja rikollisuuden yhteyttä tarkastelevissa malleissa (Malli 2) sukupuolimuuttujan vetosuhte osoitti, että pojilla on korkeampi riski rikoksiin kuin tytöillä. Riskikäyttäytymisen vakiointi mädalsi vetosuhdetta, mutta ero tyttöjen ja poikien välillä näkyi myös lopullisissa regressiomalleissa. Tämä tiedetään myös aiemmassa tutkimuksessa, tosin nuorten kohdalla sukupuolten erot näkyvät myös rikoslajien välillä. Esimerkiksi varkausrikoksissa erot ovat pienempiä, mutta pojat syyllistyvät väkivaltarikoksiin selvästi tyttöjä enemmän. (Kivivuori ym., 2018, s. 116.) Riskikäyttäytymisen eri muotojen vakioinnin jälkeen pojilla on yhä molemmissa analyyseissa lähes kaksinkertainen riski rikollisuuteen verrattuna tyttöihin, ehkäisyn puuttumista käsittelevässä analyysissä vetosuhteen ollessa kahdesta analyysistä korkeampi.

Sukupuolten välisen, kolmannen regressioanalyysin perusteella kävi ilmi, että poikien ja tyttöjen välillä on eroja seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteydessä. Tyttöillä tietyt riskikäyttäytymisen muodot (kuten tupakointi ja rahapelien pelaaminen)

nostavat rikollisuuden riskiä suhteessa enemmän kuin pojilla, vaikka molemmilla sukupuolilla riskikäyttäytyminen nostaa riskiä selvästi. Ehkäisyn käyttämättömyys nostaa rikollisuuden riskiä selvästi enemmän tytöillä kuin pojilla, mutta yhdyntäkokemuksen kohdalla tulos ainoastaan poikien tulos oli tilastollisesti merkitsevä. Pojilla yhdyntäkokemus nostaa rikollisuuden riskiä enemmän kuin ehkäisyn käyttämättömyys, kun muita riskikäyttäytymisen muotoja on vakioitu.

Kun riskikäyttäytymisen muodot vakioitiin, oli yli kaksi kerran kuussa tai useammin rahapelejä pelaavilla, yli kerran kuussa itsensä humalaan asti juovilla ja kannabista käyttäneillä selvästi kohonnut riski rikollisuuteen verrattuna referenssikategorioihin kahdessa ensimmäisessä analyysissä. Lisäksi yhdynnän ja rikollisuuden yhteyttä tarkastelevassa analyysissä tupakointi kaksinkertaisti lopullisessa regressiomallissa rikollisuuden riskin. Vaikka kaikissa malleissa jokainen valittu muuttuja nosti rikollisuuden riskiä, nostivat mainitut riskikäyttäytymisen muodot rikollisuuden riskiä eniten.

Riskikäyttäytymisen vakiointi madalsi seksuaalikäyttäytymisen vetosuhdetta merkitävästi. Lopullisissa analyyseissa molempien seksuaalikäyttäytymisen muotojen vetosuhte oli lähellä arvoa 1, mikä tarkoittaa muun riskikäyttäytymisen selittävän suurelta osin seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyttä. Molempien analyysien viimeisissä malleissa seksuaalikäyttäytyminen ja huonot välit isän kanssa olivat heikoiten yhteydessä rikollisuuteen.

Yhdyntäkokemusten yhteyttä rikollisuuteen tarkastelevassa analyysissä sen vetosuhte pieneni muuttujia vakioitaessa enemmän verrattuna ehkäisyn käyttämättömyyteen. Syitä tähän voi olla useita, joita käsitellään pohdinnassa hieman myöhemmin. Molemmissa analyyseissa selitysaste nousi yli 25 prosentin, mutta ehkäisyn käyttämättömyyttä tarkastelevan analyysin kohdalla selitysaste nousi lähelle 29 prosenttia. Selitysasteita voidaan pitää kohtalaisina yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle, jossa tarkastellaan niinkin kompleksista ilmiötä kuin rikollisuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Myös selitysasteiden voimakas nousu riskikäyttäytymisen muotojen vakioinnin jälkeen vahvistaa tulkintaa riskikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteydestä.

5.2 Pohdinta

Tutkielman tarkoituksena on ollut saada tietoa nuorten seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteydestä sekä tarkastella, selittääkö muiden riskikäyttäytymisen muotojen vakioiminen tätä yhteyttä. Näiden välisten yhteyden tarkastelu auttaa lisäämään ymmärrystä tekijöistä, jotka vaikuttavat nuorten rikollisuuteen. Pohdinnassa yhteyksiä tarkastellaan monivaiheisesti. Ensin pohdin tutkielman tulosten yhteyttä aiempaan tutkimukseen ja tutkielman teoriataustaan. Seuraavaksi tarkastelen tuloksia tarkemmin regressioanalyyseissa käytettyjen muuttujien osalta. Lopuksi alaluku sisältää yhteiskunnallista kehystä kartoittavan osan, jossa tulokset liitetään laajempaan, yhteiskunnalliseen kontekstiin.

5.2.1 Seksuaalikäyttäytyminen, taustamuuttujat ja riskikäyttäytyminen

Tutkielmani tutkimuskysymys oli, onko Kouluterveyskyselyn vastausten perusteella nuorten seksuaalikäyttäytyminen yhteydessä nuorten rikollisuuteen ja selittykö yhteys muilla riskikäyttäytymisen muodoilla. Regressioanalyyseista oletettiin löydettävän yhteys seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden välillä. Tämä pitikin paikkansa, joskin muu riskikäyttäytyminen selitti seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyttä suurelta osin.

Tuloksissa seksuaalikäyttäytymisen kahden eri muodon välillä näkyi eroja. Ennen muiden muuttujien vakioimista yhdynnässä oleminen nosti rikollisuuden riskin moninkertaiseksi, kun taas ehkäisyn käyttämättömyyden vaikutus oli selvästi heikompi. Yksi syy tähän voi olla esimerkiksi se, että kyseessä oli rajatumpi otos: ainoastaan ne, jotka ovat raportoineet ensin olleensa yhdynnässä, vastasivat kyseiseen kysymykseen ja tällä joukolla oli jo valmiiksi kohonnut riski rikollisuuteen. Viimeisissä regressiomalleissa ehkäisyn käyttämättömyyden hieman korkeampi yhteys rikollisuuteen voi johtua siitä, että se kuvastaa riskikäyttäytymistä paremmin kuin pelkkä yhdynnässä oleminen.

Tulos on linjassa aiemman tutkimuksen ja itsekontrolliteorian kanssa, jossa varomaton seksuaalikäyttäytyminen voidaan laskea yhdeksi riskikäyttäytymisen muodoksi. (esim. Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 92–93; Alex Mason ym., 2010; Harden & Mendle, 2010). Etenkin ehkäisyn käyttämättömyys voi olla merkki riskikäyttäytymiseen

taipuvaisuudesta tai matalasta itsekontrollista, sillä se voi viitata piittaamattomuuteen tai kyvyttömyyteen ajatella tekojen seurauksia. Kaikki seksuaalikäyttäytyminen ei kuitenkaan ole riskikäyttäytymistä, ja suurin osa nuorista, jotka ilmoittivat olleensa yhdynnässä, käyttivät myös ehkäisyä. Tutkielmassa ei myöskään vakioitu parisuhteen vaikutusta. Aiemman tutkimuksen perusteella seksuaalikäyttäytymistä riskikäyttäytymisen muotona voidaan tarkastella nimenomaan esimerkiksi vertaamalla seksuaalikäyttäytymistä parisuhteessa ja ilman parisuhdetta (Van Ouytsel ym., 2018).

WHO:n koululaistutkimuksessa 15-vuotiaista suomalaispojista oli ollut yhdynnässä 20 % ja tytöistä 24 % (Currie ym., 2012, s. 174; Puusniekka ym., 2012, s. 5), kun omassa aineistossani pojista noin 19 % ja tytöistä noin 18 % oli ollut yhdynnässä. Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että nuorena yhdynnässä olleet tytöillä esiintyi 15-vuotiaana väkivaltaista käyttäytymistä 1,5 kertaa todennäköisemmin kuin niillä tytöillä, joilla vastaavaa kokemusta ei ole ollut. Väkivaltaisuudessa on myös havaittu merkittäviä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tyttöjen väkivaltaisuutta lisäävät enemmän henkilökohtaiset kokemukset, kuten perhetilanne ja varhaiset seksuaalikokemukset, kun taas pojilla väkivaltaisuutta lisäävät impulsiivisuus, lakia rikkovat kaverit, ulkona hengailu ja vanhempien valvonnan puute. (McAra & McVie, 2010, s. 187.) Tutkielmani analyyseissa poikien riski rikollisuuteen oli kautta linjan korkeampi kuin tyttöjen, mutta sukupuolten välisessä tarkastelussa ehkäisyn puuttumisella oli tyttöjen osalta selvästi suurempi yhteys rikollisuuteen kuin poikien kohdalla. Väkivaltarikollisuutta ei sen sijaan eroteltu tässä tutkielmassa muusta rikoskäyttäytymisestä.

Analyysissa sukupuolen vaikutuksesta seksuaalikäyttäytymisen ja rikollisuuden yhteyteen kävi ilmi, että ehkäisyn käyttämättömyys nostaa tyttöjen riskiä rikollisuuteen selvästi enemmän kuin pojilla, joilla riski nousee vain hiukan. Yhdyntäkokemus taas nosti ainoastaan poikien riskiä rikollisuuteen, sillä tyttöjen tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Koska yhdynnässä olleiden nuorten määrässä ei ollut suurta eroa sukupuolten välillä, jokin muu seikka selittää tätä tulosta. Sukupuolten eroja voisi tarkastella esimerkiksi selvittämällä, ovatko yhdyntäkokemukset pääasiallisesti hankittu tyttö- tai poikaystävän vai jonkun muun kanssa. Satunnaiset yhdyntäkokemukset voivat mahdollistua, kun nuoret viettävät aikaa porukassa ja käyttävät esimerkiksi päihteitä. Päihteidenkäyttö on taas omalta osaltaan voimakkaammin yhteydessä rikollisuuteen kuin seksuaalikäyttäytyminen.

Suomalaisten nuorten rahapelaamisen on huomattu olevan eriytynyttä tyttöjen ja poikien välillä. Esimerkiksi vuoden 2019 Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan vuonna 2015 16-vuotiaista pojista 1,3 % pelasi rahapelejä päivittäin tai lähes päivittäin, tytöistä 0,4 %. Vaikka usein pelaavien nuorten joukko onkin pieni, pelaavat pojat selvästi useammin kuin tytöt. (Kinnunen ym., 2019, s. 63–64, Taulukko 21.) Tämä voi selittää myös sitä, miksi tutkielmassani tyttöjen runsas rahapelaaminen oli selvästi voimakkaammin yhteydessä rikollisuuteen kuin poikien. Analyysin perusteella rahapeliä pelaaminen sekä tupakointi nostivat tyttöjen riskiä rikollisuuteen selvästi enemmän kuin poikien. Tätä voi selittää muun muassa tyttöjen pienempi osuus rikoksentehtävistä, jolloin rikoksia tekeville tytöille kasautuu myös muuta riskikäyttäytymistä. Sama pätee rahapeleihin: koska tytöt pelaavat suhteessa vähemmän, on paljon pelaavien joukossa myös suhteessa enemmän niitä, joilla esiintyy samanaikaisesti myös rikoskäyttäytymistä ja mahdollisesti muitakin riskikäyttäytymistä.

Päihteidenkäyttö on nuorille usein sosiaalista toimintaa, ja suomalaisille nuorille yleisin keino saada alkoholia tai kannabista on kavereiden tarjoamana tai hankkimana (Raitasalo & Härkönen, 2019, s. 10). Myös rikollisuuden on huomattu, joskin osassa tutkimuksesta vähäisemmissä määrin, olevan samankaltaista kavereiden välillä ja nuorten rikkovan lakia porukassa. (Boman, 2017, s. 1208; Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 154–155; Junger-Tas ym., 2012, s. 333; Larsen ym., 2010.) Päihteidenkäyttö ja seksuaalikäyttäytyminen ovat yhteydessä rikollisuuteen, mikä saa pohtimaan, korostuuko peruskouluikäisillä päihteidenkäytön ja rikollisuuden välinen yhteys. Oletettavasti vanhemmilla nuorilla niin päihteidenkäyttö kuin seksuaalikokemuksetkin yleistyvät, jolloin niiden yhteys rikollisuuteen pienenee.

Aiemmassa tutkimuksessa huonojen kotiolojen tai kotona tapahtuvien ”kriisien” on huomattu kohottavan selvästi 15-vuotiaiden tyttöjen todennäköisyyttä väkivaltaiseen käyttäytymiseen (McAra & McVie, 2010, 187). Huonoilla väleillä vanhempiin oli myös omassa tutkielmassani analyysien perusteella yhteys rikollisuuteen. Huonot välit äitiin nostivat molemmissa analyysissä riskiä rikollisuuteen enemmän kuin huonot välit isään, ja huonon äitisuhteen vetosuhte pysyi kaikkien muuttujien vakioimisen jälkeen korkeampana kuin esimerkiksi seksuaalikäyttäytymisen vetosuhte. Kotiolojen lisäksi myös muissa sosiaalisissa konteksteissa positiivisten ja tukea tarjoavien sosiaalisten suhteiden on nähty voivan osaltaan vähentää riskikäyttäytymistä (Inchley ym.,

2020, s. 44). Kotiolojen ja koulun vaikutusta nuorten käyttäytymiseen pohdin vielä yhteiskunnallisen kehityksen yhteydessä.

5.2.2 Itsekontrolliteoria

Kuten tiedetään, nuorille yleinen riskikäyttäytyminen on tyypillisempää kuin aikuisille, sillä nuoret eivät välttämättä pohdi tekojensa seurauksia, mikä on luontaista nuoren kehittyvälle mielelle. Tämä on tyypillistä myös alhaisen itsekontrollin omaaville ihmisille. Matala itsekontrolli saa ihmisen reagoimaan nopeasti, kun taas voimakas itsekontrolli saa pohtimaan tekojen seurauksia. (Ellwanger, 2006, s. 38; Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 89.)

Itsekontrolliteorian mukaan erilaiset riskikäyttäytymisen muodot sekä varomaton seksuaalikäyttäytyminen yhdistävät rikosaktiivisia ihmisiä (Lilly ym., 2011, s. 122). Tutkielmassa erityisesti ehkäisyn käyttämättömyys voidaan nähdä tällaisen varomattoman seksuaalikäyttäytymisen muotona, jonka yhteys rikollisuuteen onkin hieman suurempi verrattuna yhdyntäkokemuksia mittaavan muuttujan ja rikollisuuden yhteyteen, kun muita riskikäyttäytymisen muotoja on vakioitu. Yhteys ei ole kuitenkaan erityisen voimakas verrattuna esimerkiksi muihin riskikäyttäytymisen muotoihin. Aiemmassa tutkimuksessa empiiristen tulosten on todettu tukevan itsekontrolliteoriaa, joskin raportoitu itsekontrollin ja rikollisuuden välinen yhteys on ollut usein ”heikko tai vaatimaton” (Akers & Sellers, 2009, s. 149).

Eri riskikäyttäytymisen muodot, kuten päihteet ja rahapelit, tarjoavat itsekontrolliteorian mukaan välitöntä tyydytystä (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 90, 92–93; Kivi-vuori ym., 2018, s. 147). Tämän tutkielman tuloksissa etenkin yli kerran kuussa itsensä humalaan juovien nuorten kohdalla rikollisuuden riski nousi selvästi. Alkoholilla on todettu olevan tiivis yhteys suomalaiseen väkivaltarikollisuuteen, ja myös nuorista tehdyissä tutkimuksissa on löydetty yhteys rikollisuuden ja alkoholinkäytön välillä. Kuitenkin rikostyyppien välillä on eroja esimerkiksi siinä, ovatko ne selvästi yhteydessä humalatilaa vai yhdistääkö alkoholinkäyttö muutoinkin rikosalttiita ihmisiä. (Kivi-vuori ym., 2018, s. 130–131.) Tutkielman tulosten perusteella ei voida tietää, tehdäänkö rikoksia humalassa vai liittyvätkö rikollisuus ja runsas juominen muuten

toisiinsa. Rikoslajit erottelemalla olisi voitu nähdä, onko esimerkiksi väkivaltarikollisuudella ja alkoholinkäytöllä voimakkaampi yhteys kuin muilla rikoslajeilla ja juomisella.

Koska sekä seksuaali- että muulla riskikäyttäytymisellä oli tutkielman perusteella yhteys rikollisuuteen, tukevat tutkielman tulokset itsekontrolliteorian ajatusta itsekontrollin ja rikollisuuden yhteydestä siitä näkökulmasta, että nämä toiminnot yhdistävät rikosalttiita ihmisiä. Itsekontrolliteoria tuskin kuitenkaan selittää kaikkea nuorten riski- tai rikoskäyttäytymistä. Tutkielmassa ei päästy syvällisesti kiinni nuorten itsekontrolliin muutoin kuin riskikäyttäytymisen kautta, jolloin itsekontrollin vaikutukset ihmissuhteisiin, matalan itsekontrollin pysyvyys tai tekojen jatkuvuus ovat tutkielman rajauksen ulkopuolella.

5.2.3 Yhteiskunnallinen kehys

Tässä tutkielmassa keskityttiin pääasiallisesti yksilön käyttäytymisen tarkasteluun. Koska rikollisuus näyttäytyy analyysin perusteella olevan yhteydessä riskikäyttäytymiseen, voidaan itsekontrolliteorian perusteella lähestyä myös rikollisuuden yhteiskunnallista vaikutusta itsekontrollin kehittymisen kautta. Teorian mukaan itsekontrolli kehittyy lapsuudessa, jolloin kasvatuksella on siihen suuri vaikutus. Myös periytyvyyden on nähty vaikuttavan itsekontrolliin. Siksi yhteiskunnallisesta kehyksestä tarkasteltuna nuorisorikollisuuteen voidaan mahdollisesti vaikuttaa paitsi yksilön kehittymisen, myös sosiaalisen kasvuympäristön kautta.

Tulosten ja aiemman tutkimuksen perusteella riskikäyttäytyminen on usein monialaista ja matala itsekontrolli voi näyttäytyä eri tavoin jo nuorena. Eri tavoilla ilmentyvät riskikäyttäytymisen muodot voivat toimia indikaattoreina nuoren kohonneesta riskistä rikollisuuteen. Silti nuorten riskikäyttäytyminen ei ole varsinaisesti poikkeavaa, vaan varsin normaalia, ja se liittyy nuoren kehitykseen. Sen sijaan monialainen, toistuva ja vakava rikos- ja riskikäyttäytyminen ovat teorian mukaan matalan itsekontrollin piirteitä, jotka voivat aiheuttaa haittaa yksilön kehittymiselle ja terveydelle sekä hänen ympäristölleen. Seksuaalikäyttäytymistäkään ei tulisi kuitenkaan tulkita irrallaan muusta nuoren elämästä ja leimata suoraan riskikäyttäytymiseksi, sillä jo

hyvinkin nuorilla voi olla parisuhde, johon kuuluvat yhdynät ja myös ehkäisystä huolehtiminen.

Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että avoimet ja läheiset välit vanhempiin vähentävät seksuaalista riskikäyttäytymistä muun muassa ehkäisyntäytön ja seksikumppanien määrän osalta. Vanhempien kanssa käydyt keskustelut ovat positiivisesti yhteydessä paitsi nuorten ehkäisyntäyttöön, myös seksistä pidättäytymiseen nuorten joukossa (Advocates for Youth, 2010; Karofsky ym., 2000, s. 44). Tutkielmassani huonot välit vanhempiin olivat yhteydessä myös rikollisuuteen, huonot välit äitiin enemmän kuin huonot välit isään. Kasvatuksella sekä avoimilla ja hyvillä väleillä lapseen on mahdollista vaikuttaa itsekontrollin kehittymiseen ja mahdollisesti tätä kautta vähentää seksuaaliseen riskikäyttäytymisen ja rikollisuuden riskiä.

Vanhempien ja koulun tulisi kiinnittää huomiota nuoren yleiseen riskikäyttäytymiseen, joiden yhteys rikollisuuteen on voimakkaampi ja jotka ovat helpommin havaittavissa kuin seksuaalikäyttäytyminen. Nuorten rikollisuutta mahdollistavia tilanteita voivat olla esimerkiksi sellaiset, joissa nuoret ovat iltaisin ilman valvontaa ja joihin liittyy päihteidenkäyttöä. Tutkielman tulosten perusteella usein humalaan saakka juovilla sekä kannabista käyttävillä nuorilla on selvästi kohonnut riski rikollisuuteen verrattuna muihin. Päihteidenkäyttö tai rahapelaaminen voivat aiheuttaa nuorille ongelmia itsessään tai kehittyä vakavammiksi riippuvuuksiksi, myös ilman kytköstä rikoskäyttäytymiseen. Siksi niitä tulisikin pyrkiä ehkäisemään rikoskäyttäytymisestä riippumatta.

Päihteidenkäytön osalta ehkäiseviä toimia voidaankin toteuttaa esimerkiksi kouluissa, perheissä tai yhteisöjen tasolla (Kapungu ym., 2009, s. 187). Alkoholinkäytön aloittamisen viivästyttämisellä on mahdollista ennaltaehkäistä varhaisen alkoholinkäytön kehittymistä ongelmajuomiseksi. Tutkimuksessa on huomattu alkoholinkäytön ja holtittoman seksuaalikäyttäytymisen olevan yhteydessä rikollisuuteen, joten varhaisen alkoholinkäytön estämiseen keskittyvillä toimilla on mahdollista pyrkiä ehkäisemään myös muuta ongelmakäyttäytymistä. (Alex Mason ym., 2010, s. 1383.)

5.3 Tutkimuksen rajoitukset

Teorian esittelyn yhteydessä käsiteltiin Gottfredsonin ja Hirschin (1990, s. 90) yksityiskohtaisia kuvauksia piirteistä, jotka kytkeytyvät matalaan itsekontrolliin. Itsekontrolliteoria auttoi rajaamaan muuttujia, joiden yhteyttä rikollisuuteen tarkasteltiin. Tarkemman kuvauksen saamiseksi mukaan olisi voinut vielä lisätä esimerkiksi pärjääminen koulussa, sillä matala itsekontrolli on kytketty muun muassa akateemisen menestyksen arvostuksen puutteeseen. Tutkielma ei kuitenkaan pysty kvantitatiivisen aineiston kautta vahvistamaan tai kumoamaan Gottfredsonin ja Hirschin (emt.) kuvauksia matalan itsekontrollin omaavista henkilöistä. Tietynlaista riskinotosta nauttimista tai muuta reaktiivisuutta ärsykkeisiin voidaan kuitenkin olettaa esiintyvän, mikäli rahapelit tai päihteet vetävät puoleensa.

Tutkijat ovat kuvanneet matalan itsekontrollin omaavilla olevan tapana ratkaista ongelmat fyysisesti (Gottfredson & Hirschi, 1990, s. 89–90; Kivivuori ym., 2018, s. 147), mutta tämä jäi tutkielmassa analyysin rajauksen ulkopuolelle, sillä väkivaltaista käyttäytymistä kuvaava muuttuja oli osa summamuuttujaa eikä sitä tarkasteltu erikseen. Toisaalta nuorten riski- ja rikoskäyttäytymisen voidaan ainakin joiltakin osin olettaa tapahtuvan joukossa, kuten päihteidenkäyttö tai vandalismi, mistä syystä liian pitkälle meneviä päätelmiä rikoksia tekevien nuorten itsekontrollista ei tulisi tämän tutkielman pohjalta tehdä. Sen sijaan nuorten itsekontrollia on mahdollista mitata (ks. esim. Kivivuori ym., 2018, s. 14), mikä mahdollistaisi esimerkiksi tämänkaltaisen tutkimuksen laajentamisen, kun itsekontrollin vaikutusta tarkasteltaisiin myös aineiston kautta. Muiltakaan osin kavereiden vaikutusta rikollisuuteen tai muuhun riskikäyttäytymiseen ei tutkielmassa tarkasteltu.

Vaikka rikollisuuden ja seksuaali- ja riskikäyttäytymisen välillä todettiin tutkielmassa yhteys, on syytä todeta, ettei kummassakaan yhteydessä ole välttämättä kyse kausaalisuhteesta. Ehkäisyn käyttämättömyys ei luultavasti itsessään johda rikollisuuteen, eikä täten seksivalistuksella voida suoraan ehkäistä rikollisuutta. Myöskään riskikäyttäytymistä, kuten nuorten tupakointia tai alkoholinkäyttöä, vähentämällä ei välttämättä voida suoraan vähentää rikollisuutta, sillä näiden ilmiöiden välisiä kausaaliyhteyksiä ei tunneta kovin hyvin. Edellä mainittujen välisen yhteyden ollessa kuitenkin

olemassa, on tärkeää pyrkiä ehkäisemään nuorten pahoinvointia, joiden seurausta rikikäyttäytyminen voi olla.

Rikollisuutta tutkittaessa kvantitatiivisesti on mahdollista käyttää aineistona erilaisia kyselyitä, kuten Nuorisorikollisuuskysely, tai rekisteriaineistoja, kuten poliisin rekisterit. Kyselytutkimusten avulla on mahdollista tavoittaa piilorikollisuutta paremmin kuin rekisteriaineistojen kautta. Kyselyn rajoitteina ovat kuitenkin vastaajien muisti tai esimerkiksi tekojen liioittelu sekä vastausaste. (Kivivuori ym., 2018, s. 88.) Myös vuoden 2015 Kouluterveyskysely kärsi vastausasteeseen liittyvistä ongelmista sikäli, että kyseisen vuoden aineisto kattoi vain 43 % kaikista 8.- ja 9.-luokkalaisista, vastaajamäärien ollessa pienempi kuin muina vuosina. Tämä johtui teknisistä ongelmista aineistonkeruussa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.) Tämän kaltaiset rajoitukset on hyvä tiedostaa, mutta ne eivät estä tieteellisen tutkimuksen tai tässä tapauksessa kvantitatiivisen analyysin tai päättelyn toteuttamista, mikäli vastauskato on satunnaista.

Tutkielma käsitti myös vain 8.- ja 9.-luokkalaiset, mikä tulee ottaa huomioon varsinkin yleistäessä tuloksia ”kaikkiin” nuoriin. Kouluterveyskysely kattaa kuitenkin laajuudessaan kyseisen ikäkohortin, jolloin yleistäisiä suomalaisista ikäluokkaan kuuluvista voidaan tehdä. 8.- ja 9.-luokkalaisten vastaukset on tutkielmassa myös yhdistetty, eikä luokka-asteiden välisiä eroja käsitelty lopullisissa analyyseissa. Vuoden 2019 Nuorten terveystapatutkimuksessa kävi ilmi, että esimerkiksi raittiiden nuorten osuuksissa on merkittäviä eroja eri ikäryhmien välillä. Tutkimuksen mukaan 14-vuotiaista lähes 80 prosenttia on raittiita, kun vastaavasti 16-vuotiaista on raittiita hieman alle 40 % vastaajista. (Kinnunen ym., 2019, s. 52, Kuvio 10.) Luokka-asteiden eli eri ikäisten vastausten eroja ei kuitenkaan tutkielmassa tarkasteltu.

Vaikka nuoren suhde molempiin vanhempiinsa valittiin rikollisuutta selittäväksi muuttujaksi analyyseissa, ei se ole paras mahdollinen muuttuja kuvaamaan kotioloja. Välit äitiin tai isään eivät kuvaa suoraan lapsuudessa koettua turvattomuutta, mutta rikoskäyttäytymisellä ja huonoilla väleillä vanhempaan todettiin yhteys. Oli syy huonoihin väleihin vanhempien kanssa nuoren itsensä käyttäytymisessä tai muussa, nuorten heikko kiinnittyminen kotiin ja perheeseen voi aiheuttaa haitallista käyttäytymistä (Advocates for Youth, 2010, s. 1). On kuitenkin otettava huomioon, että suhde

vanhempiin voi huonontua myös rikoskäyttäytymisen seurauksena, minkä johdosta ei voida tulkita huonojen välien johtavan rikoskäyttäytymiseen, vaikka rikoskäyttäytymisen ja huonojen välien välillä olisikin yhteys.

5.4 Jatkotutkimus

Jatkotutkimuksen kannalta olisi tärkeää, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitos palauttaisi Koulu-terveyskyselyyn osion nuorten tekemistä rikkeistä ja rikkomuksista tai ottaisi sen mukaan esimerkiksi joka toiseen kyselyyn. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi Nuorisoriikollisuuskyselyn ja Koulu-terveyskyselyn vertailtavuuden. Nuuskan ja sähkö tupakan käyttö voisi olla oleellista ottaa vastaavissa tutkimuksissa huomioon, sillä niiden käyttö on lisääntynyt viime vuosina (Kinnunen ym., 2019).

Ulkomailla on tutkittu nuorten seksuaalissävytteisten viestien lähettämisen yhteyttä rikollisuuteen (Van Ouytsel ym., 2018). Verkkoympäristöihin keskittymiselle niin nuorten seksuaalisuutta käsittelevässä tutkimuksessa kuin nuorisoriikollisuudenkin yhteydessä on yhä enemmän tarvetta, jotta nuorten maailman muovautumista ja paikoin keskeisiä kasvu- ja sosiaalisia ympäristöjä voidaan hahmottaa tarkemmin sekä ymmärtää niiden linkittyminen mahdolliseen rikollisuuteen.

Koulu-terveyskyselyssä on kysytty 2000-luvulla nuorten yhdyntäkokemuksista, yhdyntäkumppanien määrästä ja viimeisimmässä yhdynnässä käytetystä ehkäisystä (Puusniekka ym., 2012, s. 6). Vaikka tutkielma keskittyi kahteen näistä kolmesta, voisi kumppanien määrä yhdistettynä ehkäisyn käyttämättömyyteen kuvata riskikäyttäytymisestä vielä tarkemmin sekä tarjota tietoa, onko yhdyntäkumppanien määrällä yhteyttä rikollisuuteen.

Yhtenä tämän tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää 8.- ja 9.-luokkalaisten varsin alhaista ikää tarkasteltaessa nuorten seksuaalikäyttäytymistä, mistä syystä jatkotutkimuksessa vertailu eri ikäryhmien välillä voisi olla tarpeellista. Tällainen lähestymistapa tarjoaisi täydentäviä ja mahdollisesti uusiakin näkökulmia rikollisuuden yhteydestä seksuaali- ja riskikäyttäytymiseen. Voisiko nuorten seksuaalinen riskikäyttäytyminen nousta voimakkaammin esiin tarkasteltaessa vanhempia vastaajia? Lisäksi jatkotutkimuksessa tulisi tarkastella ja vertailla eri tutkimusten ja aineistojen valossa, kuinka usein nuoret huolehtivat ehkäisystä ja mahdollisesti tutkia lisäksi nuorten

asenteita ehkäisykäyttöön. Pelkkien teiniraskauksien tai nuorten sukupuolitautilien määrään ei tule tukeutua, sillä aineiston perusteella noin neljäsosa kaikista yhdynnässä olleista nuorista ei ollut huolehtinut ehkäisystä edellisessä yhdynnässä (ks. Taulukko 2).

Perhesuhteiden ja kasvatuksen vaikutus olisi tärkeää ottaa huomioon tarkasteltaessa riski- sekä rikoskäyttäytymistä itsekontrolliteorian valossa, sillä kasvatuksella ja geeneillä on nähty olevan voimakas yhteys itsekontrollin kehittymiseen. Käyttäytymisgenetiikka tuo tieteelliseen keskusteluun itsekontrollista uusia näkökulmia ja kieltämättä mutkistaa aiempaa, varsin mittavaa konsensusta kasvatuksen merkityksestä tässä suhteessa. Itsekontrolliteoriaa mittaavan tutkimuksen osalta nuorten rikoskäyttäytymistä ja itsekontrollia voisi tutkia jatkossa esimerkiksi psykologiaa ja kriminologiaa yhdistämällä.

5.5 Yhteenveto

Tutkielman ytimessä oli tarkastella, millainen yhteys seksuaalikäyttäytymisellä ja rikollisuudella on. Vaikka näiden välillä todettiin yhteys, osoittautui rikollisuuden ja muun riskikäyttäytymisen, kuten päihteidenkäytön, välinen yhteys selvästi voimakkaammaksi. Menetelmällisesti ristiintaulukoinnit ja logistinen regressioanalyysi täydensivät toisiaan. Lisäksi analyysi sukupuolten eroista syvensi analyysia ja tarjosi ideoita jatkotutkimukselle.

Itsekontrolliteoria näkee matalan itsekontrollin suhteellisen pysyvänä piirteenä ja vastaavasti yksilön rikollisen taipumuksen melko muuttumattomana. Nuorten kohdalla on kuitenkin pohdittava, kuinka paljon itsekontrolli pystyy selittämään nuorten riskikäyttäytymistä, mitkä tekijät vaikuttavat matalan itsekontrollin kehittymiseen ja kuinka paljon siihen voidaan vaikuttaa. Nuorille sekä rikos- että riskikäyttäytyminen ovat yleisempiä kuin aikuisille, sillä ne kuuluvat osaksi nuoren normaalia kehitystä. Moni rikoksia tekevästä nuorista jättää yksittäiset, nuoruudessa tehdyt rikokset taakseen ja siirtyy elämässään eteenpäin, kuten universaalina pidetty ikä-rikos-jakaumakin osoittaa. Erityisen kiinnostavia rikosten ehkäisemisen kannalta ovatkin nuoret, joiden matala itsekontrolli on nähtävissä jo varhain ja joilla esiintyy monialaista riskikäyttäytymistä.

Vaikka tutkielman tehtävä ei ollut etsiä kausaalisuhteita, eikä esimerkiksi tupakoinnista tai alle 15-vuotiaiden yhdyntäkokemuksista seuraa suoraan rikollista käyttäytymistä, lienee paikallaan sanoa, että näihin asioihin on helpompi pyrkiä vaikuttamaan kuin rikolliseen käyttäytymiseen. Tietyt riskikäyttäytymisen muodot ovat selvästi yhteydessä rikollisuuteen, vaikka niiden kausaalisuutta ei pystyttäkään osoittamaan. Mikäli on edes pieni mahdollisuus, että toiseen vaikuttamalla voidaan vaikuttaa myös toiseen, on yrittäminen varmasti vaivan arvoista. Ensimmäisten rikosten jälkeen kynys niiden tekemiseen voi madaltua, eikä tekoja saa tekemättömäksi. Lisäksi rikokset voivat seurata nuoria pitkään tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Advocates for Youth (2010). *Parent-Child Communication Promoting Sexually Health Youth*. <https://www.advocatesforyouth.org/wp-content/uploads/storage/advfy/documents/parent%20child%20communication%202010.pdf>
- Akers, R. L., & Sellers, C. S. (2009). *Criminological theories: Introduction, evaluation, and application* (5. painos). New York: Oxford University Press.
- Alex Mason, W., Hitch, J. E., Kosterman, R., McCarty, C. A., Herrenkohl, T. I., & David Hawkins, J. (2010). Growth in adolescent delinquency and alcohol use in relation to young adult crime, alcohol use disorders, and risky sex: a comparison of youth from low- versus middle-income backgrounds. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(12), 1377–1385. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2010.02292.x>
- Armour, S., & Haynie, D. L. (2006). Adolescent sexual debut and later delinquency. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(2), 141–152. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9128-4>
- Blokland, A. A. J., & Nieuwbeerta, P. (2010). Life course criminology. Teoksessa Shlomo Giora Shoham, Paul Knepper, Martin Kett (toim.) *International Handbook of Criminology*, Abingdon: Routledge, s. 51–94.
- Boman, J. (2017). Do birds of a feather really flock together? Friendships, self-control similarity and deviant behaviour. *British Journal of Criminology*, 57(5), 1208–1229. <https://doi.org/10.1093/bjc/azw067>
- Case, S., & Haines, K. (2009). *Understanding youth offending: Risk factor research, policy and practice*. Devon: Willan Publishing.
- DiClemente, R. J., Santelli, J. S., & Crosby, R. A. (2009). *Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Currie, C., Zanotti, C., Morgan, A., Currie, D., Looze de, M., Roberts, C., ... Barnekow, V. (2012). Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) Study: international report from the 2009/2010 survey. *Health Policy for Children and Adolescents*, No. 6. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-amongyoung-people.pdf

- Curtis, C. (2016). *Anti-social behaviour: A multi-national perspective of the everyday to the extreme*. Thousand Oaks: Sage Swifts.
- Denscombe, M. (2010). *The good research guide: For small-scale social research projects* (4. painos). New York: McGraw-Hill Open University Press.
- Goode, E. (2008). Out of control? An introduction to the General Theory of Crime. Teoksessa Erich Goode (Toim.) *Out of control: Assessing the general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press, s. 3–25.
- Elkington, K., Hackler, D., Walsh, T., Latack, J., Mckinnon, K., Borges, C., ... Wainberg, M. (2013). Perceived mental illness stigma, intimate relationships, and sexual risk behavior in youth with mental illness. *Journal of Adolescent Research*, 28(3), s. 378–404. <https://doi.org/10.1177/0743558412467686>
- Ellwanger, S. (2006). *Young driver accidents and delinquency modeling and general theories of crime*. New York: LFB Scholarly Pub.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1995). National crime control policies. *Society*, 32(2), s. 30–36. <https://doi.org/10.1007/BF02693290>
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (2016). The criminal career perspective as an explanation of crime and a guide to crime control policy: The view from General Theories of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 53(3), s. 406–419. <https://doi.org/10.1177/0022427815624041>
- Halme, N., Kivimäki, H., Luopa, P., & Matikka, A. (2016). Kouluterveyskysely 2015: Oppilaitos-, opetuspiste- ja kuntakohtaisten tulosten raportointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Noudettu osoitteesta https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/kouluterveyskysely/kouluterveyskysely_2015.pdf

- Harden, K. P., & Mendle, J. (2010). Adolescent sexual activity and the development of delinquent behavior: The role of relationship context. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(7), s. 825–838. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9601-y>
- Healey, J. (2013). *Youth Crime*. Thirroul: Spinney Press.
- Inchley, J., Currie, D., Budisavljevic, S., Torsheim, T., Jåstad, A., Cosma, A., ... Arnarsson, Á. M. (Toim.) (2020). Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. *International report. Volume 1. Key findings*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2020. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332091/9789289055000-eng.pdf>
- Junger-Tas, J. (2012). The importance of the family. Teoksessa Josine Junger-Tas, Ineke Haen Marshall, Dirk Enzmann, Martin Killias, Majone Steketee, Beata Gruszczynska (Toim.) *The many faces of youth crime: Contrasting theoretical perspectives on juvenile delinquency across countries and cultures* (1. painos). New York: Springer, s. 185–209. <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-9455-4>
- Junger-Tas, J., Enzmann, D., Steketee, M., & Marshall, I. H. (2012). Concluding observations: The big picture. Teoksessa Josine Junger-Tas ym. (Toim.) *The many faces of youth crime: Contrasting theoretical perspectives on juvenile delinquency across countries and cultures* (1. painos). New York: Springer, s. 329–353. <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-9455-4>
- Kapungu, C. T., Thakral, C. Limberger, S. M. & Donenberg, G. R. (2009). Substance use among adolescents: Risk, prevention, and treatment. Teoksessa Ralph J. DiClemente, John. S. Santelli, & Richard A. Crosby (Toim.) *Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors*. San Francisco: Jossey-Bass, s. 180–212.
- Karofsky, P., Zeng, L., & Kosorok, M. (2001). Relationship between adolescent–parental communication and initiation of first intercourse by adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 28(1), s. 41–45. [https://doi.org/10.1016/s1054-139x\(00\)00156-7](https://doi.org/10.1016/s1054-139x(00)00156-7)

- Kinnunen, J., Pere, L., Susanna, R., Katainen, A., Myöhänen, A., Lahti, ... Rimpelä, A. (2019). *Nuorten terveystapatutkimus 2019: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen*. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kivivuori, J. (2006). Nuorisoriikollisuuden kehitys. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (Toim.) *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221, s. 15–54.
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia: Riikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Krantz, M., Goldstein, T., Rooks, B., Merranko, J., Liao, F., Gill, M., ... Birmaher, B. (2018). Sexual risk behavior among youth with bipolar disorder: Identifying demographic and clinical risk factors. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 57(2), s. 118–124. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2017.11.015>
- Larsen, H., Overbeek, G., Vermulst, A. A., Granic, I., & Engels, R. C. M. E. (2010). Initiation and continuation of best friends and adolescents' alcohol consumption: Do self-esteem and self-control function as moderators? *International Journal of Behavioral Development*, 34(5), s. 406–416. <https://doi.org/10.1177/0165025409350363>
- Lefkowitz, E. S., & Vasilenko, S. A. (Toim.). (2014). Positive and negative outcomes of sexual behaviors: New directions for child and adolescent development, number 144.
- Levesque R. J. R. (2011). Risk behavior. Teoksessa Roger J. R. Levesque (Toim.) *Encyclopedia of adolescence*. New York: Springer.
- Lilly, R. J., Cullen, F. T., & Ball, R. A. (2011). *Criminological theory: Context and consequences* (5. painos). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Marshall, I. H., & Enzmann, D. (2012). The generalizability of self-control theory. Teoksessa Josine Junger-Tas, Ineke Haen Marshall, Dirk Enzmann, Martin Killias, Majone Steketee, Beata Gruszczynska (Toim.) *The many faces of youth crime: Contrasting theoretical perspectives on juvenile delinquency*

- across countries and cultures*. New York: Springer, s. 285–325.
<https://doi.org/10.1007/978-1-4419-9455-4>
- McAra, L., & McVie, S. (2010). Youth crime and justice: Key messages from the Edinburgh Study of Youth Transitions and Crime. *Criminology & Criminal Justice*, 10(2), s. 179–209. <https://doi.org/10.1177/1748895809360971>
- Metsämuuronen, J. (2008). *Monimuuttujamenetelmien perusteet* (2. korjattu painos). Jyväskylä: Gummerus.
- Muncie, J. (2009). *Youth crime* (3. painos). London: Sage Publications.
- Nikula, M. (2009). Young men's sexual behaviour in Finland and Estonia: Opportunities for prevention of sexually transmitted infections. National Institute for Health and Welfare, Helsinki.
- Nummenmaa, L., Holopainen, M., & Pulkkinen, P. (2017). *Tilastollisten menetelmien perusteet*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Näsi, M. (2016). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. *Katsauksia 18/2016*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsinki.
- Pakarinen, M., Helminen, M., Kylmä, J., & Suominen, T. (2014). Ammattiin opiskelevien 15–19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytyminen. *Hoitotiede*, 26(3), s. 166–176. <http://search.proquest.com/docview/1562002411/>
- Papp, K., Kontula, O., & Kosonen, K. (2000). *Nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaaliset riskinotot*. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Piquero, A. R., Hawkins, J. D., & Kazemian, L. (2012). Criminal career patterns. Teoksessa David Farrington & Rolf Loeber. *From juvenile delinquency to adult crime: Criminal careers, justice policy, and prevention*. New York: Oxford University Press, s. 14–46.
- Plant, M. A., & Plant, M. (1992). *Risk-takers: Alcohol, drugs, sex and youth*. Abingdon: Routledge.

- Puusniekka, R., Kivimäki, H., & Jokela, J. (2012). Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla. *Nuorisotutkimus* 3/2012, s. 4–24. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2012/3/nuortens.pdf>
- Raitasalo, K., & Härkönen, J. (2019). Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen: ESPAD-tutkimus 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 40.
- Rhee, S. H., & Waldman, I. D. (2002). Genetic and environmental influences on anti-social behavior: A meta-analysis of twin and adoption studies. *Psychological Bulletin*, 128(3), s. 490–529. <https://doi.org/10.1037//0033-2909.128.3.490>
- Rita, H. (2004). Vetosuhde (odds ratio) ei ole todennäköisyyksien suhde. *Metsätieteen aikakauskirja* 2/2004, s. 207–212. Tieteen tori.
- Rita, H., Töttö, P., & Alastalo, M. (2008). Voiko turkulaisten kirjoittamista artikkeleista yli 100 % olla kvantitatiivisia? Vetosuhteen (odds ratio) ja vedon (odds) tulkintaa. *Janus* 16(1), s. 72–80.
- Rivara, F. P., Park, M. J., & Irwin C. E. Jr. (2009). Trends in Adolescent and Young Adult Morbidity and Mortality. Teoksessa Ralph J. DiClemente, John. S. Santelli, & Richard A. Crosby (Toim.) *Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors*. San Francisco: Jossey-Bass, s. 7–30.
- Sales, J. M., & Irwin, C. E. Jr. (2009). Theories of Adolescent Risk Taking: A Biopsychological Model. Teoksessa Ralph J. DiClemente, John. S. Santelli, & Richard A. Crosby (Toim.) *Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors*. San Francisco: Jossey-Bass, s. 31–50.
- Sleet, D. A., & Ballesteros, M. F. (2009). Unintentional injuries among adolescents. Teoksessa Ralph J. DiClemente, John. S. Santelli, & Richard A. Crosby (Toim.) *Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors*. San Francisco: Jossey-Bass, s. 249–274.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (4.9.2019). *Kouluterveyskyselyyn vastanneiden lukumäärä sekä aineistonkattavuus 2000/01–2019*. https://thl.fi/documents/10531/3554284/kouluterveyskysely_vastajat_kattavuus_kokomaa.pdf/e9a940c7-387b-4b0f-acf4-f4807cda4f8c

- Tähtinen, J., Laakkonen, E., & Broberg., M. (2011). Tilastollisen aineiston käsittely ja tulkinnan perusteita. *Turun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan julkaisuja C:20*. Turku: Painosalama.
- Van Ouytsel, J., Walrave, M., Lu, Y., Temple, J. R., & Ponnet, K. (2018). The associations between substance use, sexual behavior, deviant behaviors and adolescents' engagement in sexting: Does relationship context matter? *Journal of Youth and Adolescence*, 47(11), s. 2353–2370. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0903-9>
- Welsh, B. C., & Farrington, D. P. (2012). Science, politics, and crime prevention: Toward a new crime policy. *Journal of Criminal Justice* 40, s. 128–133. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2012.01.008>
- World Health Organization (2016). *Causes of death among adolescents. Global Health Estimates*. Noudettu osoitteesta https://www.who.int/maternal_child_adolescent/data/causes-death-adolescents/en/. Viitattu 14.12.2020.
- Willems, Y. E., Boesen, N., Li, J., Finkenauer, C., & Bartels, M. (2019). The heritability of self-control: A meta-analysis. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews* 100, s. 324–334. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2019.02.012>
- Windle, M., & Windle, R. C. (2009). Adolescent alcohol use. Teoksessa Ralph J. DiClemente, John. S. Santelli, & Richard A. Crosby (Toim.) *Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors*. San Francisco: Jossey-Bass, s. 165–179.

LIITTEET

Liitetaulukko 1. Rikokset vuosiluokittain

	Kaikki vastaajat	Vastaajat / vuosi- luokka		Ei rikoksia viim. 12 kk aikana		Yksi tai useampi teko viim. 12 kk aikana	
		8. luokka	9. luokka	8. luokka	9. luokka	8. luokka	9. luokka
N	49452	24 865	24 587	20 401	20 035	4 464	4 552
% kaikista vastaajista	100	50,3	49,7	50,5	49,5	49,5	50,5
% vuosilu- kan sisällä				82	81,5	18	18,5